

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Ministeriö • 2024:17

Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2023 vastuullisuusraportti

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2024:17

Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2023 vastuullisuusraportti

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.
Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-965-0

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2023 vastuullisuusraportti

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2024:17
Julkaisija Työ- ja elinkeinoministeriö

Teema Ministeriö

Yhteisötekijä Työ- ja elinkeinoministeriö
Kieli suomi

Sivumäärä 60

Tiivistelmä

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on laatinut Valtiokonttorin ohjeistuksen perusteella vastuullisuusraportin vuoden 2023 toiminnastaan. Tämä on TEM:n kolmas vastuullisuusraportti.

Raportin runkona on edelleen käytetty soveltuvin osin Valtiokonttorin laatimaa vastuullisuusraportin esimerkkipohjaa. Raportti koostuu ohjeen mukaisesti kädenjälki- (oman toiminnan vaikuttavuus) ja jalanjälki- (toiminnan negatiivisten vaikutukset toimintaympäristölle) osioista. Raportin sisältö on päivitetty vuoden 2022 pohjalta ja siihen peilaten.

TEM luo edellytyksiä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan kasvuun. Se syntyy osaavista ihmisistä laadukkaissa työpaikoissa, tuottavuuden kasvusta sekä kasvavasta työllisyydestä. TEM valitsi vuonna 2021 vastuullisuusraportoinnin pohjaksi neljä YK:n kestäväan kehityksen tavoitetta (Sustainable Development Goals, SDG), jotka ovat

- SDG 7: Edullista ja puhdasta energiaa,
- SDG 8: Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua,
- SDG 9: Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja ja
- SDG 13: Ilmastotekoja.

Valituilla tavoitteilla on vahva yhteys TEM:n strategiaan tavoitteisiin. Näiden kehitys raportoidaan vastuullisuusraportin kädenjälkiosiossa. Case-kuvaukseksi valittiin TEM:n ensimmäisessä raportissa kestävä matkailu, jonka kehitystä on seurattu siitä lähtien. Vastuullisuusraportin jalanjälkiosiossa on käsitelty julkisia hankintoja sekä henkilöstöpolitiikan tavoitteita. Ministeriön toiminnassa pyritään pienentämään päästöjä ja kuluttamaan luonnonvaroja vastuullisesti.

Asiasanat vastuullisuus, kestävä kehitys, Agenda 2030, hallinto, hiilijalanjälki

ISBN PDF 978-952-327-965-0

ISSN PDF 1797-3562

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-965-0>

Arbets- och näringsministeriets ansvarsrapport 2023

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2024:17	Tema	Ministeriet
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet	

Utarbetad av	Arbets- och näringsministeriet	Sidantal	60
Språk	finska		

Referat

Arbets- och näringsministeriet (ANM) har utifrån Statskontorets anvisningar utarbetat en ansvarsrapport om sin verksamhet 2023. Detta är arbets- och näringsministeriets tredje ansvarsrapport.

Som ram för rapporten användes i tillämpliga delar den exempelmall som Statskontoret har utarbetat. I enlighet med anvisningen består rapporten av avsnitten för handavtryck (den egna verksamhetens effektivitet) och fotavtryck (de negativa konsekvenser som verksamheten medför för verksamhetsmiljön). Rapportens innehåll har uppdaterats utifrån och i förhållande till rapporten för 2022.

Arbets- och näringsministeriet skapar förutsättningar för en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar tillväxt. Den skapas av kompetenta människor på högklassiga arbetsplatser, produktivitetstillväxt och ökad sysselsättning. År 2021 valde ANM fyra av FN:s mål för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals, SDG) som mall för ansvarsrapporteringen. Målen är

- SDG 7: Hållbar och ren energi för alla,
- SDG 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt,
- SDG 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur och
- SDG 13: Bekämpa klimatförändringen.

De mål som valts har en stark koppling till arbets- och näringsministeriets strategiska mål. I ansvarsrapportens handavtryckavsnitt om den egna verksamhetens effektivitet i förhållande till målen, rapporteras det om hur dessa mål utvecklas. Som fallbeskrivning i arbets- och näringsministeriets första rapport valdes hållbar turism, vars utveckling har följts upp sedan dess. I ansvarsrapportens avsnitt om fotavtryck behandlas offentliga upphandlingar och målen för personalpolitiken. I ministeriets verksamhet strävar man efter att minska utsläpp och förbruka naturresurser på ett ansvarsfullt sätt.

Nyckelord	ansvarighet, hållbar utveckling, Agenda 2030, förvaltning, koldioxidavtryck
------------------	---

ISBN PDF	978-952-327-965-0	ISSN PDF	1797-3562
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-965-0
-------------------	---

Sustainability Report of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2023

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2024:17	Subject	Ministry
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland	

Group author	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland	
Language	Pages	60

Abstract

Based on the guidance issued by the State Treasury, the Ministry of Economic Affairs and Employment has prepared a sustainability report concerning its activities in 2023. This is the Ministry's third sustainability report.

Where applicable, the Ministry has used the State Treasury's sustainability report template as a basis for the report. As per the instructions, the report consists of sections on the Ministry's handprint (effectiveness of its own activities) and footprint (negative impacts of its activities on the operating environment). The report's content reflects the content of 2022 and it has been updated based on it.

The Ministry of Economic Affairs and Employment creates opportunities for economically, socially and ecologically sustainable growth. Such growth is generated by skilled people in quality jobs, productivity growth and increasing employment rate. In 2021, the Ministry of Economic Affairs and Employment selected four UN Sustainable Development Goals (SDGs) as the basis for its sustainability report, which are

- SDG 7: Affordable and clean energy,
- SDG 8: Decent work and economic growth,
- SDG 9: Industry, innovation and infrastructure, and
- SDG 13: Climate action.

The selected objectives are closely linked with the strategic goals of the Ministry of Economic Affairs and Employment. The report discusses the progress on these objectives in the handprint section. The Ministry's first report selected sustainable tourism as a case study, the development of which has been monitored since. The footprint section of the sustainability report discusses procurement and the objectives of human resources policy. In its activities, the Ministry aims to reduce emissions and consume natural resources responsibly.

Keywords	responsibility, sustainable development, 2030 Agenda, administration, carbon footprint
-----------------	--

ISBN PDF	978-952-327-965-0	ISSN PDF	1797-3562
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-965-0
--------------------	---

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Organisaatio ja vastuullisuuden johtaminen	9
2.1	Vastuullisuuden johtaminen ja hallinto	9
2.2	EU-rahoitus vastuullisuustavoitteiden tukena.....	12
3	Edullista ja puhdasta energiaa (SDG 7)	14
4	Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (SDG 8)	18
4.1	Tavoitteena täysi ja tuottava työllisyys vuoteen 2030 mennessä.....	19
4.2	Suojataan työelämän oikeuksia ja taataan turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille.....	22
5	Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja (SDG 9)	30
5.1	Edistetään teollisuuden ja elinkeinoelämän puhdasta siirtymää ja rahoitusta	30
5.2	Lisätään tieteellistä tutkimusta ja uudistetaan teollisuudenalojen teknologisia valmiuksia.....	37
6	Ilmastotekoja (SDG 13)	43
6.1	Integroidaan ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategiaihin ja suunnitteluun	44
6.2	Tapausesimerkki: Kestävän matkailun edistäminen.....	47
7	Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön	52
7.1	Julkiset hankinnat	52
7.2	Henkilöstöpolitiikan tavoitteet	56
8	Raportin laadintatapa	60

1 Johdanto

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vastuullisuusraportti vuodelta 2023 on kolmas laatuaan. Ensimmäisenä raportointivuonna (2021) TEM:n virkamiesjohtoryhmä valitsi vastuullisuusraportoinnin pohjaksi neljä Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestävän kehityksen tavoitetta (Sustainable Development Goals, SDG). Valitut tavoitteet ovat:

SDG 7: Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille,

SDG 8: Edistää kaikkia koskevaa talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja,

SDG 9: Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita, sekä

SDG 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.

Valituilla tavoitteilla on vahva yhteys TEM:n strategiaan tavoitteisiin. Jokaiseen merkittäväksi tunnistettuun YK:n kestävän kehityksen tavoitteen seurantaan varten on valittu edistymistä kuvaavat mittarit. Raportin tapausesimerkiksi valittiin TEM:n ensimmäisessä raportissa kestävän matkailun edistäminen, joka on säilynyt teemana myös seuraavissa raporteissa. TEM on laatinut myös kestävän kehityksen linjauksen, joka nostaa esille, miten ministeriön strategiset tavoitteet toteuttavat YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Kestävän kehityksen linjaukset tullaan päivittämään TEM:n ja hallinnonalan strategiatyön yhteydessä vuoden 2024 aikana. Vastuullisuusraportit sekä kestävän kehityksen linjaukset on julkaistu TEM:n verkkosivuilla.

Valittujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittävimpiä toimia vuonna 2023 ovat olleet:

- Teollisuuspoliittisen strategian valmistelu käynnistyi
- Kansallisen energia- ja ilmastostrategian valmistelu käynnistyi
- Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisen työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen strategia hyväksyttiin ja aloitettiin toimenpideohjelman valmistelu
- Astetta alemmas –energiansäästökampanjan vaikuttava toteutus
- Visit Finland julkaisi Suomen matkailualan kestävyystyötä tukemaan kansallisiin indikaattoritietoihin perustuva Kestävän matkailun tila -raportin, ilmastonmuutoksen torjuntaan kohdentuvan ilmastotoimintasuunnitelman sekä yhdessä Tilastokeskuksen kanssa ulkomaisten matkailijoiden matkailijakäyttämistä tarkastelevan kuukausittaisen Matkailijamittari-tilaston.

2 Organisaatio ja vastuullisuuden johtaminen

2.1 Vastuullisuuden johtaminen ja hallinto

Työ- ja elinkeinoministeriö luo edellytyksiä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan kasvuun, joka syntyy osaavista ihmisistä laadukkaissa työpaikoissa, tuottavuuden kasvusta sekä kasvavasta työllisyydestä.

TEM-konsernin (työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala) perustehtävänä on huolehtia

- Suomen innovaatiotoiminnan ja yritysten toimintaympäristöstä,
- työ-, hyödyke- ja energiamarkkinoiden toimivuudesta,
- työntekijöiden työllistymisedellytyksistä,
- alueiden kehittymisestä,
- maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä
- työperusteisesta maahanmuutosta.

TEM-konsernin mission mukaisesti se rakentaa kasvua ja uudistumista tukevaa, kansainvälisessä kilpailussa menestyvää työ- ja elinkeinoelämän toimintaympäristöä. Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa yhdistettyä työ- ja elinkeinopolitiikkaa yhdessä hallinnonalan yksiköiden ja yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa.

TEM:n hallinnonalaan kuuluu kaikkiaan seitsemän virastoa, kuusi yhtiötä, useita valtionapuyhteisöjä ja rahastoja sekä 15 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta (ELY-keskus) ja 15 Työ- ja elinkeinotoimistoa (TE-toimisto). TEM-konsernin virastot ovat Energiavirasto, Geologian tutkimuskeskus, Huoltovarmuuskeskus¹, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Patentti- ja rekisterihallitus, Innovaatorahoituskeskus Business Finland² ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. TEM-konsernin yhtiöt ovat: Finnvera Oyj, Business Finland Oy, TESI Suomen Teollisuussijoitus Oy, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Ilmastorahasto Oy, Työkanava Oy ja Kansallinen Lääkekehityskeskus Oy.

1 Talousarvion ulkopuolinen virasto

2 Business Finland muodostuu virastosta sekä yhtiöstä

Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan kuuluu vastuullisuuden kannalta useita keskeisiä tehtäviä:

- elinkeinopolitiikka
- innovaatio- ja teknologiapolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen
- markkinoiden toimivuus, kilpailun edistäminen, kuluttajapolitiikka ja tekninen turvallisuus
- työllisyys, työttömyys ja julkinen työvoimapalvelu
- työympäristökysymykset, työelämän yhdenvertaisuus, työehtosopimukset ja työriitojen sovittelu
- työelämän laatu ja kehittäminen sekä osaavan työvoiman saatavuus ja jatkuva oppiminen
- energiapolitiikka sekä ilmastopolitiikan kansallisen valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittaminen
- alueiden kehittäminen
- työperustainen maahanmuutto ja maahanmuuttajien kotouttaminen

Ministeriössä työskentelee noin 420 henkilöä ja koko hallinnonalalla noin 10 600 henkilöä. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintaa johtaa viisi ministeriä ja ylimpänä virkahenkilönä kansliapäällikkö. Ministeriössä on neljä osastoa, jotka vastaavat ministeriön päätehtäväalueita sekä kuusi erillisyyksikköä (Kuvio 1).

Osastot ovat:

- alueet ja kasvupalvelut,
- energia,
- innovaatiot ja yritysrahoitus sekä
- työllisyys ja toimivat markkinat.

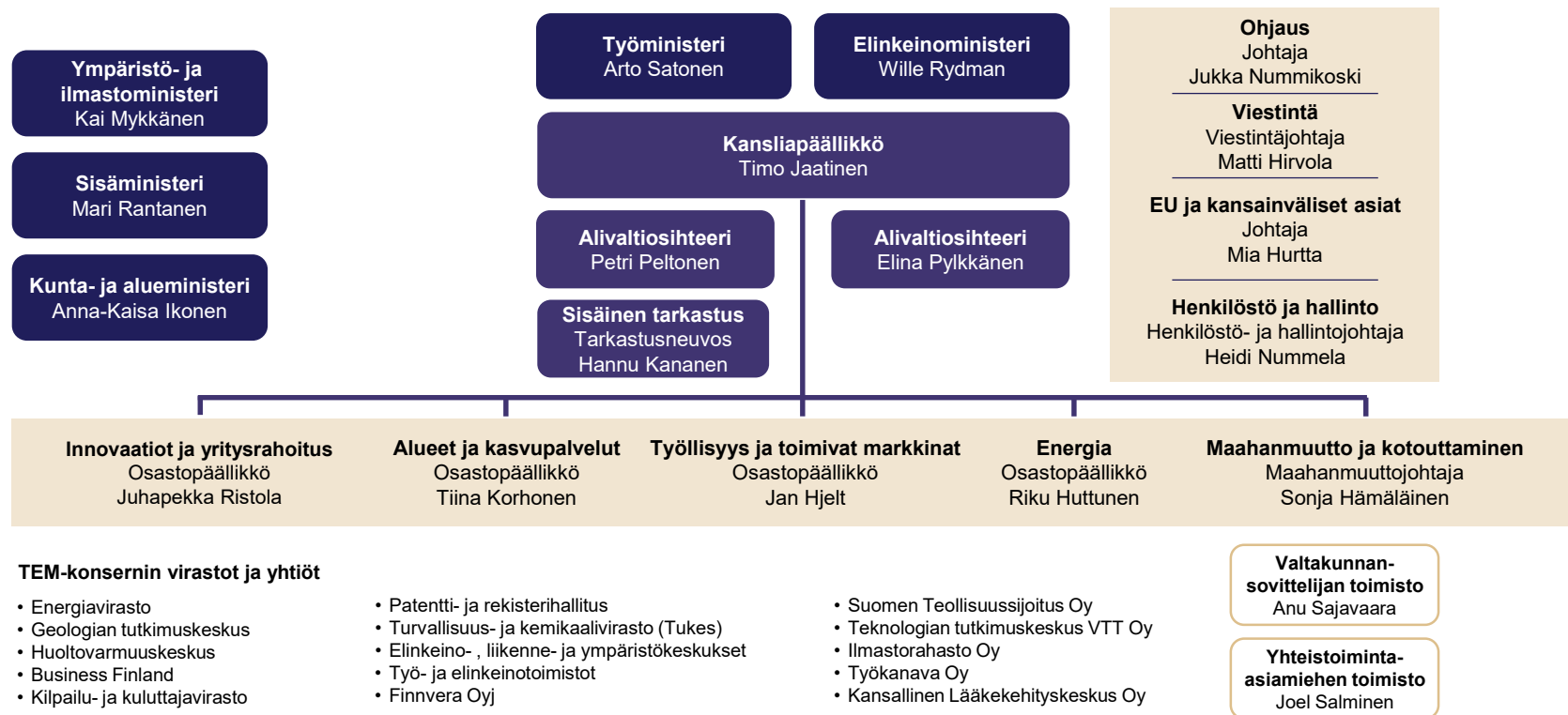
Erillisyyksiköt ovat

- EU- ja kansainvälisten asioiden yksikkö,
- henkilöstö- ja hallintoyksikkö,
- ohjausyksikkö,
- sisäinen tarkastus,
- työvoiman maahanmuutto- ja kotouttamisyksikkö sekä
- viestintäyksikkö.

Ministeriön yhteydessä toimivat lisäksi valtakunnansovittelijan ja yhteistoiminta-asiamiehen toimistot.

Kuvio 1. Työ- ja elinkeinoministeriön organisaatio

Työ- ja elinkeinoministeriö

Ministeriön toimintayksiköt edistävät vastuullisuutta omien vastuualueittensa osalta ja virkamiesjohto edistää vastuullisuutta kollegiona virkamiesjohtoryhmässä. Hallinnonalan kestävän kehityksen linjaukset vuosille 2022–2023 on valmisteltu innovaatiot ja yritysrahoitus -osaston johdolla yhteistyössä ministeriön toimintayksiköiden ja hallinnonalan toimijoiden kanssa. Linjaukset päivitetään TEM:n ja hallinnonalan strategiatyön yhteydessä vuoden 2024 aikana. Raportin jalanjalkiosuus on laadittu henkilöstö- ja hallintoyksikön johdolla. Ohjausyksikkö on tukenut kestävän kehityksen ja vastuullisuuden edistämistä ministeriön ja hallinnonalan toiminnassa antamalla prosessitukea ja ottamalla tematiikkaa esille ministeriön ja hallinnonalan ohjausfoorumeissa informaatio-ohjauksen keinoin. Vuonna 2023 TEM-konsernin ohjausfoorumi kokoontui kuusi kertaa, joista kahdella perehdyttiin erityisteemoihin yhdenvertaisuuden edistäminen ja vastuullisuustyö virastoissa.

Vastuullisuustyössä onnistuminen vaatii usein poikkihallinnollista yhteistyötä sekä valtioneuvoston sisällä että hallinnonalan suuntaan. Hallinnonalan eri tasoilla on vastuitensa ja tehtäviensä mukaiset roolinsa tietyn politiikkasektorin vastuullisuustoimenpiteiden toteuttamisessa. Ministeriö vastaa valtakunnan tason politiikkasuunnittelusta ja lainsäädännöstä sekä hallinnonalan määräraha-, tulos- ja informaatio-ohjauksesta. Hallinnonalan virastot, laitokset ja yhtiöt puolestaan toteuttavat eri politiikkasektorien toimenpiteitä konkreettisesti. Näin ollen on tarpeen tarkastella hallinnonalan eri toimijoiden laatimia vastuullisuusraportteja toimien kokonaisuuden hahmottamiseksi tietyn politiikkasektorin osalta. Valtiokonttori kokoaa valtionhallinnon vastuullisuusraportteja [Vastuullisuusraportointi valtiolla -sivustolleen](#)³.

2.2 EU-rahoitus vastuullisuustavoitteiden tukena

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla on valmisteltu EU:n alue- ja rakennepoliittinen ohjelma [Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027](#)⁴. Ohjelma tukee elinkeino-, energia-, ilmasto-, innovaatio-, koulutus- ja työllisyyspolitiikkaa sekä syrjäytymisen ja köyhyyden vastaista työtä. Ohjelma sisältää Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) sekä Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) toimet. Ohjelma tukee kestävän kehityksen mukaista uudistumista, osaamisen kehittämistä ja osallisuutta. Ohjelman läpileikkaavia painopisteitä ovat kestävä kehitys, sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastonmuutos ja innovatiivisuus. EU:n tasolla komissio on asettanut tavoitteeksi, että 30 prosenttia EAKR-rahoituksesta kohdistuu ilmastotavoitteiden rahoitukseen. Suomen ohjelmassa tavoitteeksi on asetettu 35 prosentin taso. Ohjelma ja sen

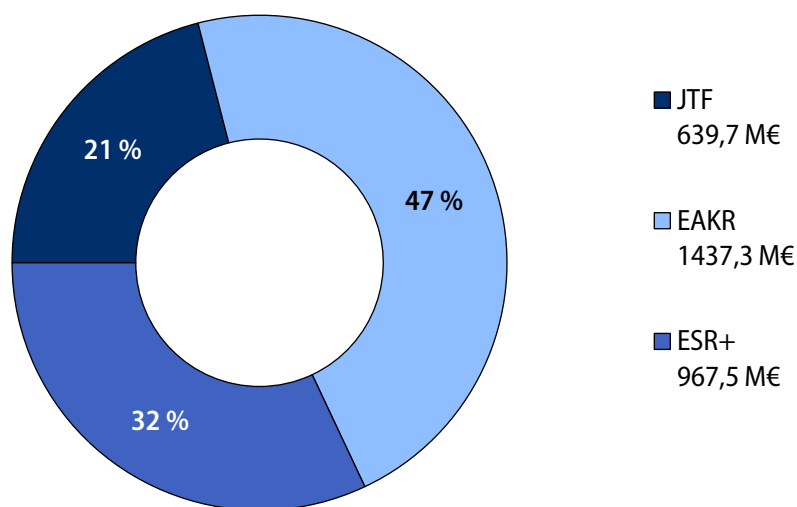
3 https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/valtion-konsernipalvelut/vastuullisuusraportointi-valtiolla/#julkaistut-raportit_valtionhallinnon-organisaatioiden-vastuullisuusraportit-2023

4 <https://rakennerahastot.fi/uudistuva-ja-osaava-suomi-2021-2027>

sisältämä rahoitus tukee poikkileikkaavasti TEM:n valittuja SDG-tavoitteita. Ohjelman kokonaisrahoitus on noin 3,2 miljardia euroa, joka jakaantuu toimintalinjoihin alla olevan Kuvion 2 mukaisesti.

Kuvio 2. Uudistuva ja osaava Suomi - Ohjelman rahoituskehys vuosille 2021–2027

Ohjelman rahoituskehys 2021-2027 (milj. euroa)

Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) keskeisen toimintalinjan ”Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi” julkinen rahoituskehys on 905 miljoonaa euroa. Toimenpiteet kohdistuvat erityisesti työllistymisen edellytysten ja työelämän edellyttämän osaamisen parantamiseen. Sosiaalisten innovaatioiden Suomi -toimintalinjan erityistavoitteena on eri syistä syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja nuorille suunnattujen palvelujen laadun parantaminen. EAKR- toimintalinjan ”Hiilineutraali Suomi” kohdistuu julkista rahoitusta yhteensä noin 433 miljoonaa euroa.

Myös Suomen kestävä kasvun ohjelma tukee poikkileikkaavasti valittuja SDG-tavoitteita. Ohjelman tavoitteina on muun muassa vähentää kasvihuonepäästöjä, kasvattaa tuottavuutta ja nostaa työllisyysastetta. Ohjelman rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU). Elpymisväline jakaantuu seitsemään ohjelmaan, joista elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) on kooltaan ylivoimaisesti suurin. Elpymis- ja palautumistukiväline sisältää 723,8 miljardin euron rahoituksen jäsenmaille: avustuksia 338,0 miljardia euroa ja lainoja 385,8 miljardia euroa. Suomen kestävä kasvun ohjelma rakentuu neljälle pilarille, joista erityisesti vihreä siirtymä ja työllisyysasteen nostaminen linkittyvät TEM:n valittuihin SDG-tavoitteisiin. Lisää tietoja työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan RRF-rahoituksesta [Kestävä kasvun ohjelmasta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla](https://tem.fi/kestavan-kasvun-ohjelma-tyo-ja-elinkeinoministerion-hallinnonalalla).⁵

5 <https://tem.fi/kestavan-kasvun-ohjelma-tyo-ja-elinkeinoministerion-hallinnonalalla>

3 Edullista ja puhdasta energiaa (SDG 7)

7.1 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä edulliset, luotettavat ja uudenaikaiset energiapalvelut kaikille.

7.2 Lisätä vuoteen 2030 mennessä puhtaan energian osuutta merkittävästi maailmanlaajuisessa energialähteiden yhdistelmässä.

7.3 Tuplata vuoteen 2030 mennessä energiatehokkuuden maailmanlaajuinen parantumisvauhti.

7.a Tehostaa vuoteen 2030 mennessä kansainvälistä yhteistyötä, joka tarjoaa mahdollisuuksia puhtaan energian tutkimukseen ja teknologiaan, puhtaan energian käyttö, energiatehokkuus ja edistynyt sekä entistä puhtaampi fossiilisten polttoaineiden käyttökoneologia mukaan lukien, sekä edistää investointeja energiainfrastruktuuriin ja puhtaan energian teknologiaan.

7.b Laajentaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja uudistaa teknologioita uudenaikaisten ja kestävien energiapalvelujen tarjoamiseksi kaikille kehitysmaissa, erityisesti vähiten kehittyneissä maissa, pienissä kehittyvissä saarivaltioissa ja kehittyvissä sisämaavaltioissa niiden omien tukiohjelmien mukaisesti.⁶

Työ- ja elinkeinoministeriö edistää hallitusohjelman tavoitetta: Puhtaan energian Suomi. Tämä tehdään edistämällä puhtaita investointeja ja turvaamalla sähkön toimitusvarmuus kestäväällä tavalla.

Työ- ja elinkeinoministeriö edistää SDG 7:n tavoitetta hyvin toimivilla energiamarkkinoilla ja kuluttajien aseman varmistavan sääntelyn avulla. Esimerkiksi sähkömarkkinalakia on muutettu siten, että muutoksilla edistetään myös entistä paremmin kuluttajien oikeuksia. Uuden kansallisen energia- ja ilmastostrategian valmistelu on käynnistetty. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö toimitti [kansallisen energia- ja](#)

⁶ Taulukossa on mukana ne alatavoitteet, joita TEM:n toimilla erityisesti toteutetaan ja joista raportoidaan. Alkuperäisiä sanoituksia on muokattu TEM:lle sopiviksi.

ilmastosuunnitelman päivityksen luonnoksen⁷ EU:n komissiolle 30.6.2023. Suunnitelmaluonnoksessa esitetään arvio Suomen päätettyjen politiikkatoimien vaikutuksesta kasvihuonekaasupäästöjen, puhtaan energian ja energiatehokkuuden ennakoituun kehityskulkuun vuoteen 2040 asti. Luonnos kattaa EU:n energiaunionin viisi ulottuvuutta: hiilestä irtautuminen, energiatehokkuus, energiaturvallisuus, energian sisämarkkinat sekä tutkimus, innovointi ja kilpailukyky. Lisäksi suunnitelmaluonnoksessa kuvataan politiikkatoimien vaikutuksia. Komission palautteen perusteella kansallinen energia- ja ilmastosuunnitelma muokataan ja toimitetaan komissiolle kesällä 2024. Taulukossa 1. on kuvattu, miten puhtaan energian tavoitteen saavuttamisessa on edistytty lähivuosina.

Taulukko 1. Puhtaan energian osuus kokonaisloppukulutuksesta (%)⁸

	2019	2020	2021	2022	2023
Puhtaan energian osuus kokonaisloppukulutuksesta (%)	62	63	66	66	saatavilla 2024 loppupuolella

Työ- ja elinkeinoministeriö parantaa energiansaannin toimitusvarmuutta alan toimijoiden kanssa älykkäämpää sähkö- ja kaukolämpöverkkoa kehittämällä, parantamalla siirtoyhteyksiä sekä hyödyntämällä uusia energian varastointimahdollisuuksia. Samalla on pyritty turvaamaan toimitusvarma infrastruktuuri ja toimivat verkkoyhteydet.

Alkuvuonna 2023 tuli voimaan laki takautuvasti maksettavasta väliaikaisesta sähköhyvityksestä ja sähköenergialaskujen maksuajan pidentämisestä ja sähköyhtiöiden maksuvalmiuden väliaikaisesta tukemisesta. Sähköhyvityksen tarkoituksena on ollut tukea kuluttajien kykyä maksaa sähkölaskunsa poikkeuksellisen korkeiden sähkön hintojen aiheuttamassa haastavassa taloudellisessa tilanteessa talvella 2022. Syksyllä 2023 valmisteltiin lakimuutosta, jotta Energiavirastolla olisi riittävästi aikaa käsitellä sille tehdyt hakemukset. Työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta tehtiin selvitys korkeahintaisten määräaikaisten sähkönmyyntisopimusten piirissä

⁷ <https://tem.fi/eulle-toimitettavat-suunnitelmat-ja-raportit>

⁸ Lähde: Tilastokeskus

olevien kuluttajien aseman kohtuullistamiseksi. Selvitystyön tulokset ovat antaneet pohjan sähköyhtiöiden omaehtoisille toimille ja viranomaisille mahdollisuuden jatkotoimien pohdintaan.

Suomella on merkittävä merituulivoimapotentiaali, jonka laajamittainen hyödyntäminen edellyttää osaamista ja merelle rakentamiseen ja huoltoon liittyvää infrastruktuuria. Työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt tutkimuslupia merituulivoimahankkeille. Merituulivoiman hyödyntämisen arviointi on jatkunut. Merituulivoimatyöryhmän perustamista valmisteltiin vuonna 2023. Työryhmä ryhtyy selvittämään merituulivoiman edistämiseen tähtäviä keinoja. Samanaikaisesti valmistellaan lainsäädäntöä, joka ohjaa Suomen talousvyöhykkeelle sijoittuvaa merituulivoimaa. Sähkön siirtoverkon sääntelyä sujuvoitetaan ja pyritään nopeuttamaan sähkölinjojen lunastusasioita.

EU:n laajan ilmastopakettin (valmiuspaketti Fit for 55) kansallinen toimeenpano on edelleen käynnissä. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltiin päästökauppaa, puhdasta energiaa ja energiatehokkuutta koskevien direktiivien kansallista toimeenpanoa.

Energiatehokkuuden edistämässä energiatehokkuussopimukset ovat keskeinen osa. Muita toimenpiteitä ovat energiakatselmuksot, energianeuvonta ja energiatuki katselmuksille ja energiatehokkuussopimusten puitteissa tehtäville investoinneille.

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelmasta kohdistuu n. 184 miljoonan euron julkinen rahoitusosuus (EAKR) energiatehokkuuden parantamiseen liittyvään erityistavoitteeseen (sisältäen sekä energiatehokkuuteen ja siihen kytkeytyvään puhtaan energian käyttöön liittyvää tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (TKI) että pk-yritysten energiatehokkuutta parantavia hankkeita). Vuoden 2023 loppuun mennessä tässä erityistavoitteessa oli tehty 152 hankepäätöstä, joihin oli varattu julkista rahoitusta n. 31 miljoonaa euroa. Lisäksi kansallisella Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen (AKKE) -määrärahalla alueet ovat tukeneet tukevat maakuntaohjelmien ja hallituksen aluekehittämisen painopistepäätöksen mukaisia toimia, jotka voivat kytkeytyä puhtaiden energiamuotojen ja esimerkiksi sähköisen liikenteen edistämiseen. AKKE-määrärahalla tuetaan myös esimerkiksi alueiden välisen vetyverkoston toimintaa.

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksilla kehitetään kestäviä energiainnovaatioita ja -järjestelmiä sekä uutta luovia energiateknologioita kaupunkien, osaamisinstituutioiden ja valtion yhteistyössä mm. Vaasassa ja Lappeenrannassa.

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti loppuvuonna 2023 yhdessä toimialojen kanssa vähähiilisyystiekarttojen päivitystyön. Tarkoituksena on päivittää toimialojen vähähiilisyystiekartat vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja teknologista kehitystä siltä osin kuin tarpeellista. Tavoitteena on, että päivitykset valmistuisivat vuonna 2024. Työ ja elinkeinoministeriö teki vuonna 2023 useita tukipäätöksiä Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisille puhtaan energian hankkeille. Kansallisella energiatuella tuetaan hankkeita, joiden arvioidaan edistävän tulevaisuuden energiaratkaisuja vuoden 2030 EU-tavoitteiden ja vuoden 2035 kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisesti EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen kautta on tuettu uusien teknologioiden ja energiainfrastruktuurin kehittämistä sekä teollisuuden prosessien sähköistämistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut uutta energiateknologiaa tukevien laajojen tutkimushankkeiden valmisteluun ja toteuttamiseen. Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitysrahoituksella saatiin valmiiksi muun muassa liikenteen uusiutuvia polttoaineita ja talteen otetun hiilidioksidin hyödyntämistä ja varastointia koskevat hankkeet.

Gloaalivastuun toteuttaminen

TEM tekee kansainvälistä innovaatioyhteistyötä ja edistää puhtaiden ratkaisujen kansainvälistymistä yhdessä TEM:n hallinnonalan toimijoiden kanssa. Näin TEM edistää globaalia muutosta, jota tarvitaan kustannustehokkaaseen ja puhtaaseen energiajärjestelmään siirtymisessä.

4 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (SDG 8)

8.4 Parantaa vuoteen 2030 saakka asteittain maailmanlaajuista resurssitehokkuutta kulutuksessa ja tuotannossa ja pyrkii erottamaan talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen toisistaan kestävästä kulutuksesta ja tuotantoa koskevan kymmenvuotisen ohjelmakehyksen mukaisesti, kehittyneet valtiot eturintamassa.

8.5 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä täysi ja tuottava työllisyys ja säällinen työ kaikille, mukaan lukien nuorille ja vammaisille, sekä sama palkka samanarvoisesta työstä.

8.6 Vähentää vuoteen 2020 mennessä merkittävästi niiden nuorten määrää, jotka eivät käy työssä tai opiskele.

8.7 Ryhtyä välittömiin ja tehokkaisiin toimiin pakkotyön, modernin orjuuden ja ihmiskaupan poistamiseksi, varmistaa lapsityön pahimpien muotojen, kuten lapsisotilaiden värväämisen ja käytön, kieltäminen ja poistaminen sekä lopettaa lapsityö kaikissa muodoissaan vuoteen 2025 mennessä.

8.8 Suojata työelämän oikeuksia ja taata turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille, mukaan lukien siirtotyöläisille, erityisesti naisille ja epävarmassa työsuhteessa oleville.

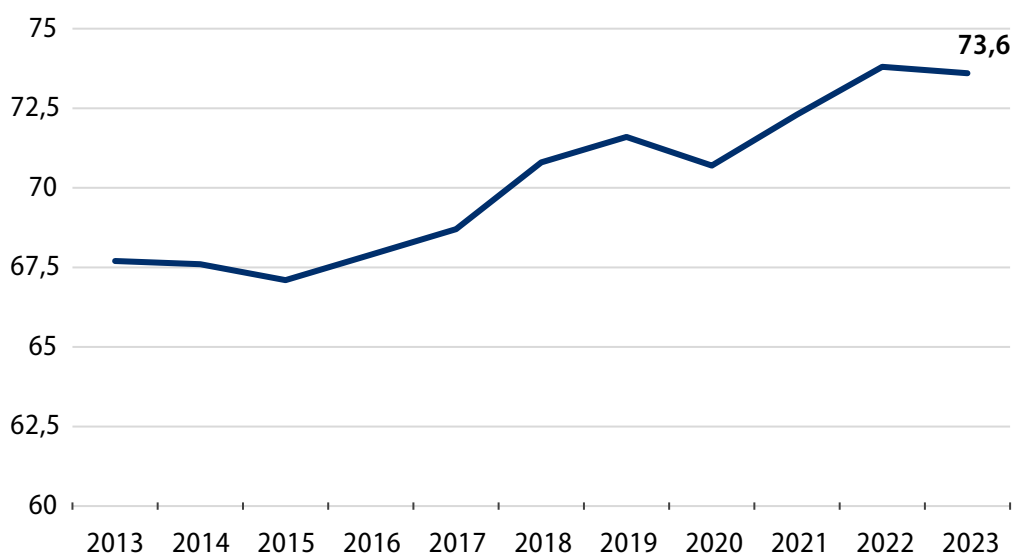
8.9 Laatia ja toimeenpanna vuoteen 2030 mennessä käytäntöjä työpaikkoja luovan ja paikallista kulttuuria sekä tuotteita edistävän kestävän matkailun edistämiseksi⁹ Tietolaatikko päättyy.

⁹ Taulukossa on mukana ne alatavoitteet, joita TEM:n toimilla erityisesti toteutetaan ja, joista raportoidaan

4.1 Tavoitteena täysi ja tuottava työllisyys vuoteen 2030 mennessä

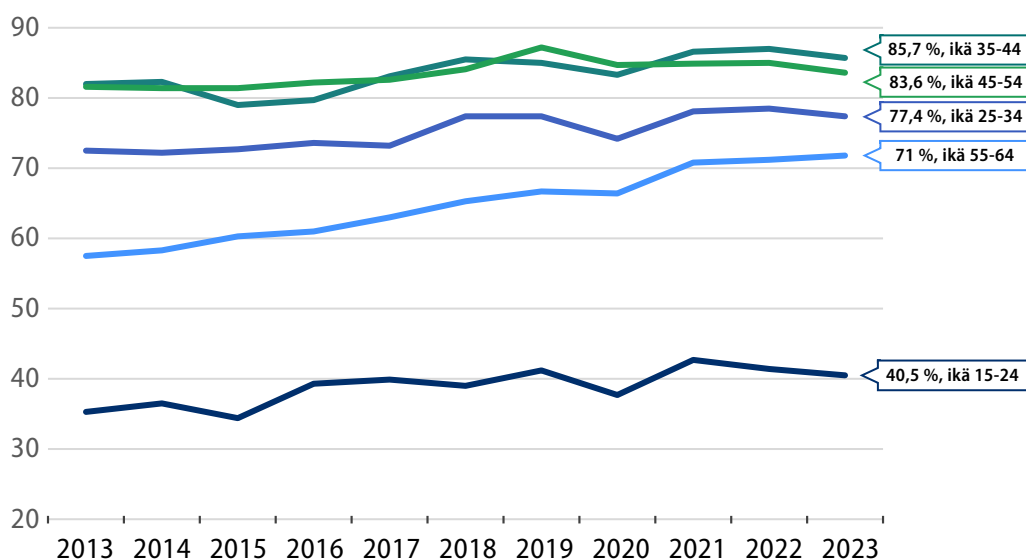
Orpon hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2023 työllisyysaste (15–64-vuotiaat) oli 73,6 prosenttia, mikä on hivenen edeltävää vuotta heikompi (Kuvio 3). Taso on kuitenkin edelleen korkeammalla kuin aiemmin 2000-luvulla. Työtunnit sen sijaan ovat käynnissä olevan matalasuhdanteen myötä laskeneet voimakkaammin, kun suhdannekuoppaan on sopeuduttu lomautuksin ja irtisanomisia on pyritty välttämään.

Kuvio 3. Työllisyysaste, % (15–64-vuotiaat)¹⁰

Eri ikäryhmien työllisyysasteita on kuvattu Kuviossa 4. Vanhimman ikäryhmän (55–64) trendinomainen kasvu on jatkunut edelleen, mutta muiden ikäryhmien osalta työllisyys on hieman laskenut.

¹⁰ Lähde: Statistics Finland, Labor Force Survey (Annual), TEM, Macrobond

Kuvio 4. Työllisyysaste (%) ikäryhmittäin¹¹

TE-palveluihin rekisteröityneiden työttömien työnhakijoiden määrä vuonna 2023 oli 298 000, mikä on 30 000 enemmän kuin edeltävänä vuonna. Kasvua tuli erityisesti lomautusten lisääntymisestä. Lomautukset painottuivat rakentamiseen ja teollisuuden, mistä johtuen työttömyyden kasvu näkyi erityisesti miesten työttömyydessä ja keskiasteen tutkinnon suorittaneissa. Ulkomaalaisten työttömien määrä taas on noussut ukrainalaisten pakolaisten myötä.

Osatyökykyisten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen

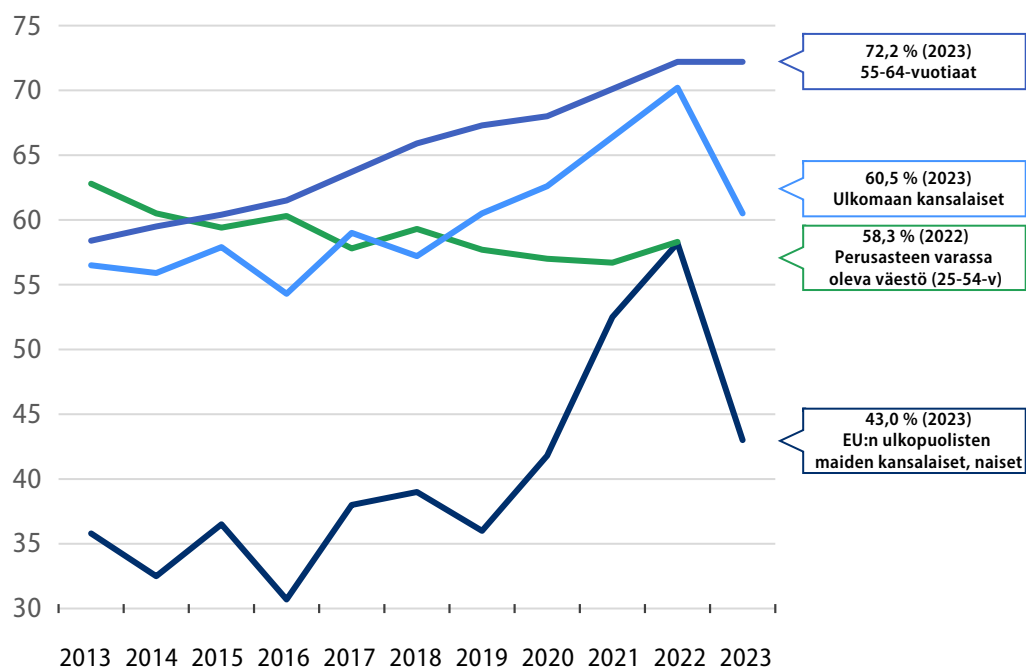
Osatyökykyisten työttömien työnhakijoiden määrä kääntyi hienoiseen kasvuun vuonna 2023. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan työttöminä työnhakijoina oli vammaisia ja pitkäaikaissairaita vuonna 2023 yhteensä 38 095. Luku kasvoi vuodesta 2022, jolloin määrä oli 36 250.

Hallituksen Työkykyohjelma päättyi keväällä 2023. Ohjelman toimenpiteissä etsittiin ratkaisuja tiedossa oleviin osatyökykyisten työllistymisen ongelmiin. Työkykyohjelmasta vastasi ja sitä toteutti työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Työkykyohjelman päämääränä oli tunnistaa nykyistä paremmin osatyökykyisten työkyvyn tuen tarve, tarjota yksilöllisiä ja oikea-aikaisia työkyvyn ja työllistämisen palveluja sekä edistää työpaikkojen syntymistä osatyökykyisille.

11 Lähde: Statistics Finland, Labor Force Survey, TEM, Macrobond

Kuviossa 5 on kuvattu pidemmän aikavälin kehitys heikossa työmarkkina-asemassa olevien ryhmien työllisyysasteista.

Kuvio 5. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien ryhmien työllisyysasteita¹²

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelmassa Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) keskeisen toimintalinjan ”Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi” toimenpiteet kohdistuvat erityisesti työllistymisen edellytysten ja työelämän edellyttämän osaamisen parantamiseen. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimintalinjalla oli käynnistynyt 541 hanketta, joihin oli varattu julkista rahoitusta n. 188 miljoonaa euroa. Toimintalinjan julkisen rahoituksen kokonaiskehys on n. 905 milj. euroa.

Vähennetään merkittävästi nuorten määrää, jotka eivät käy töissä tai opiskele

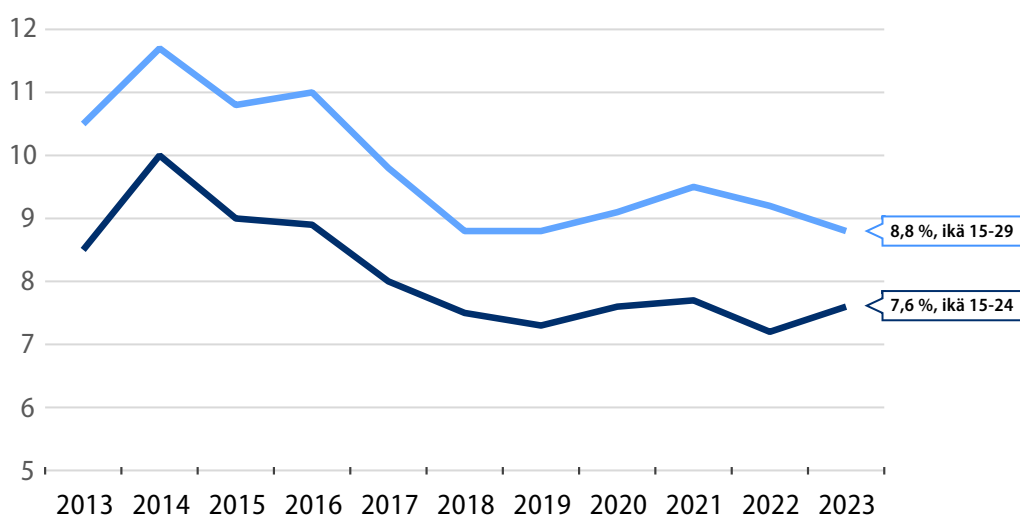
Suomi on sitoutunut eurooppalaisen nuorisotakuun toimeenpanoon. Sen mukaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle valmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta (8.5, 8.6). Vuoden 2023 keskiarvot tarjotuista paikoista olivat alle 25-vuotiailla 59,7 % ja alle 30-vuotiailla 57,1 %¹³.

¹² Lähde: Eurostat, Employment & Unemployment (Labor Force Survey), TEM, Macrobond

¹³ Lähde: <https://tem.fi/tyollisyyskatsaus-ja-tyonvalitystilasto>

Nuorten työllisyysaste on noussut talouskasvun myötä ja palautunut koronan aiheuttamasta pudotuksesta. Työn ja koulutuksen ulkopuolisten nuorten määrä on laskenut selvästi ja maahan on muodostunut pysyvissä rakenteissa toimiva nuorille palveluita matalalla kynnyksellä tarjoavien palvelupisteiden verkosto. Oppivelvollisuusikä on nostettu 18 ikävuoteen. Työllisyysaste 20–24-vuotiaiden ikäluokassa vuonna 2023 oli 59,6 %, ollen jokseenkin samalla tasolla kuin vuoden 2022 lukema (59,7 %). Työllisyysaste 25–29-vuotiaiden ikäluokassa oli 74,8 %, mikä oli hieman alempana kuin vuotta aiemmin (2022: 75,4 %). Ei-työllisten nuorten, jotka eivät ole koulutuksessa eivätkä varusmiespalveluksessa (NEET-nuoret), osuus sekä 15–24 että 15–29-vuotiaiden ikäluokissa on laskenut noin kahden prosenttiyksikön verran vuodesta 2020. NEET-nuorten osuuden pidemmän aikavälin kehitys näkyy Kuviossa 6.

Kuvio 6. NEET-aste (%)¹⁴

4.2 Suojataan työelämän oikeuksia ja taataan turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille

Vastuullinen liiketoiminta ja ihmisarvoinen työ

Ihmisarvoinen työ on keskeinen osa vastuullista liiketoimintaa (8.5, 8.7, 8.8). Vastuullisen liiketoiminnan osalta Suomessa on vahva odotus, että yritykset toimivat vastuullisesti ja työpaikat ovat ihmisarvoisia. Vastuullisen liiketoiminnan osalta

¹⁴ Lähde: Eurostat, Employment & Unemployment (Labor Force Survey), TEM, Macrobond

haasteena on ollut seurata luotettavasti suomalaisyritysten suoriutumista laajasti. Vastuullisuusdataa tarvittaisiin erityisesti yritysten globaalien vaikutusten seuraamiseen.

EU:ssa, YK-järjestelmässä ja muussa monenkeskisessä yhteistyössä TEM on korostanut erityisesti eriarvoisuuden ja ihmisarvoisen työn ja työntekijöiden perustavaa laatua olevien oikeuksien tärkeyttä, erityisesti työ-, kehitys- ja kauppapolitiikassa.

Suomi on toiminut aktiivisesti EU:ssa sitovan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen lainsäädännön piiriin tuomiseksi vapaaehtoisten vastuullisuusohjeistusten ohella. Euroopan komissio antoi helmikuussa 2022 direktiiviehdotuksen yritysten asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen luomisesta, nk. yritys vastuudirektiivi (CSDDD). Yritysvastuudirektiivi asettaa suurille yrityksille asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen ja lisää merkittävästi suurten yritysten vastuuta ja velvoitteita huolehtia mahdollisesti aiheutuvista haitallisista vaikutuksista niiden omassa sekä tytäryhtiöidensä ja liikekumppaniensa toiminnassa.

EU-lainsäädäntöprosessi direktiivin osalta odottaa vielä Euroopan parlamentin täysistunnon hyväksyntää, jonka jälkeen tekstin tarkastuksen ja virallisessa lehdessä julkaisun jälkeen direktiivi astuu virallisesti voimaan. Direktiivin toimeenpano on kolmiportainen. Velvoitteet koskevat kolmen vuoden kuluttua direktiivin voimaantulosta yrityksiä, joilla on 5 000 työntekijää ja 1 500 miljoonan euron liikevaihto ja neljän vuoden kuluttua niitä yrityksiä, joilla on 3 000 työntekijää ja 900 miljoonan euron liikevaihto. Viiden vuoden kuluttua velvoitteet koskevat yrityksiä, joilla on 1 000 työntekijää ja 450 miljoonan euron liikevaihto. Direktiivin soveltaminen suurimpien yritysten osalta alkaa näillä näkymin vuonna 2027.

OECD:n vastuullisen liiketoiminnan toimintaohjeet monikansallisille yrityksille päivitettiin kesäkuussa 2023 laajan sidosryhmäkonsultaation ja pitkähkön työryhmäprosessin lopputuloksena. TEM:ssä toimii OECD:n monikansallisissa toimintaohjeissa yrityksille määritelty yhteyselin, joka toimii välittäjä- ja sovitteluforumina toimintaohjeiden soveltamisessa yksittäistapauksiin. Kansallisena yhteyselimenä toimii TEM yhdessä yhteiskunta- ja yritys vastuun neuvottelukunnan kanssa. Neuvottelukunta lausuu ministeriön pyynnöstä näkemyksensä siitä, onko yritys toiminut toimintaohjeiden mukaisesti. Vuonna 2023 yhteyselimeen ei saapunut yhtään valitusta.

Valtiovarainministeriön käynnistämä Hankinta-Suomi -toimenpideohjelma toteuttaa kansallista julkisten hankintojen strategiaa. TEM on osallistunut aktiivisesti Hankinta-Suomi -toimenpideohjelman toteuttamiseen. Toimien avulla edistetään julkisiin hankintoihin käytettävien varojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta sekä julkisen talouden kestävyttä taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla.

Toiminta Kansainvälisessä työjärjestössä (ILO)

Kansainvälisen työjärjestö ILO:n ihmisarvoisen työn agenda tukee osaltaan Agenda 2030 kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista, erityisesti kestävä talouskasvun, tuottavan täystyöllisyyden sekä ihmisarvoisten työpaikkojen (SDG 8) ja eriarvoisuuden vähentäminen (SDG 10) ja köyhyyden poistaminen (SDG 1) osalta. Siitä huolehtiminen, että kukaan ei syrjäydy työmarkkinoilta on yhä tärkeämpi kestävä kehityksen kannalta. Työelämässä ja työmarkkinoilla on käynnissä digitalisaatiosta, maahanmuuton lisääntymisestä, väestömuutoksista ja ympäristöhaasteista johtuva suuri, globaali rakennemuutos, jonka yhteydessä työmarkkinoiden kannalta relevantin osaamisen ja työvoiman jatkuvan oppimisen merkitys korostuu. Lisäksi jo saavutettu edistys on Covid-19 -pandemian vuoksi taantunut. Myös Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan luo uusia haasteita työmarkkinoille, kun tuotantoa joudutaan mm. Venäjä-pakotteiden vuoksi sopeuttamaan ja Ukrainan pakolaisten työllistymistä tukemaan, erityisesti Euroopassa. ILO:n toimissa yhteiskunnallisen eriarvoistumisen torjunta sekä sosiaaliturvan riittävyys ovat keskeisiä haasteita.

Edellä todetut haasteet korostavat ILO:n roolia monenvälisessä järjestelmässä ja politiikan johdonmukaisuuden edistämisessä. ILO:n toiminta työntekijöiden perusoikeuksien puolestapuhujana ja syrjinnän torjumiseksi on myös yhä tärkeämpää demokratiakehityksen ja oikeusperustaisen lähestymistavan taantuessa monissa jäsenvaltioissa. Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan pääjohtaja Gilbert Houngbon johdolla valmistelun ja työkonferenssissa 2023 hyväksytyllä ohjelmalla ja budjetilla vuosille 2024–2025. Työn maailmaa koskevassa huippukokouksessa keskusteltiin pääjohtajan aloitteesta Globaalin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden koalition käynnistämisestä. Aloite hyväksyttiin marraskuussa 2023 hallintoneuvostossa. Tavoitteena on edistää politiikkakoherenssia YK-järjestelmässä ja monenkeskisessä yhteistyössä.

Vuoden 2022 työkonferenssi päätti tunnustaa turvallisen ja terveellisen työympäristön viidenneksi työelämän perusperiaatteeksi ja -oikeudeksi yhdistymisvapauden ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden ja pakkotyön, lapsityön sekä työsyrynnän torjunnan sekä saman palkan turvaamiseksi naisille ja miehille samanarvoisesta työstä rinnalle. Tähän liittyen vuonna 2023 hyväksyttiin 15 ILO:n instrumentin muuttamisesta vastaamaan tehtyä muutosta ILO:n työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskevaan julistukseen (1998). Päätös vaikuttanee muun muassa tulevien kauppasopimusten ja muiden yhteistyösopimusten sisältöön, jos sopimusosapuolet päättävät edellyttää solmittavien sopimusten kestävä kehityksen lausekkeissa ILO:n perustavaa laatua olevien periaatteiden noudattamista.

Kaikki ILO:n jäsenvaltiot ovat sitoutuneet vuoden 1998 julistuksessa noudattamaan, edistämään ja toteuttamaan järjestön ydinsopimuksissa ilmaistuihin perusoikeuksiin liittyviä periaatteita riippumatta siitä, ovatko jäsenvaltiot ratifioineet kyseisiä ydinsopimuksia. Julistukseen liittyy seurantamenettely, jonka tarkoitus on kannustaa jäsenvaltioita työelämän peruseriaatteiden ja -oikeuksien edistämiseksi. Päätös lisää yleissopimusten numerot 155 ja 187 ratifiointia ja tehostaa ILO:n ja jäsenmaiden sekä yritysten sitoutumista työtapaturmien ja ammattitautien ehkäisemiseksi.

Työkonferenssissa 2023 hyväksyttiin oppisopimussuositus, jonka tavoitteena on edistää laadukkaita oppisopimusjärjestelmiä.

Suomi on osaltaan vaikuttanut ILO:n toimintaan EU:n, teollistuneiden markkinaluokkien (industrialized market economy countries, IMEC-ryhmä lähinnä OECD-maat pl. Chile ja Meksiko) ja pohjoismaisten kantojen kautta ILO:n hallinto-neuvostossa, työkonferenssissa ja muissa toimissa.

Harmaa talouden ja talousrikollisuuden torjunta

Vuonna 2023 on edistetty valtioneuvoston asettaman harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian mukaisen toimenpideohjelman toteuttamista ja sen seuranta. Strategialla ja sen toimilla edistetään muun muassa yritysten välistä tervettä kilpailua ja reiluja työmarkkinoita. Toimintaohjelman eri toimilla edistetään kokonaisvaltaista harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntatyön jatkamista mukaan lukien ulkomaisen työvoiman väärinkäytökset ja pimeän työn torjunta. Toimenpideohjelma harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi on laaja poikkihallinnollinen kokonaisuus.

Ohjelman puitteissa on toteutettu lukuisia, laajasti eri hallinnonaloja koskevia selvittämisen- ja kehittämishankkeita kuten moniviranomaistoiminnan kehittäminen, työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuntaa edistävät hankkeet sekä muut tietojenvaihtohankkeet (velvoitteidenhoitoselvitykset), joilla edistetään viranomaisten valvontatyötä. Toimenpideohjelman aikana on myös toteutettu useita lakimuutoksia.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman valmistuneista hankkeista ja osahankkeista on tehty kaksi vaikutusarviointia. Ensimmäinen arviointi toteutettiin vuoden 2022 loppuun mennessä päättyneistä hankkeista ja arviointi julkaistiin 8.3.2023 toimenpideohjelman TEM:n ohjausryhmän loppuseminaarissa yhteydessä. Toinen arviointi tehtiin vuonna 2023 valmistuneista hankkeista. Vaikutusarvioinnissa hankevastaavat arvioivat vastuullaan olleiden hankkeiden tuloksia

ja vaikutusta sekä miten hankkeen on nähty toteuttavan harmaan talouden ja talousrikostorjunnan strategiaa. Sen lisäksi raportoitiin hankkeessa ilmi tulleet toimenpidesuosituksset ja mahdolliset uudet toimenpide-ehdotukset. SM:n toimeenpanoryhmä jatkoi työtä vuoden 2023 loppuun toimenpideohjelman toimeenpanon seuraamiseksi.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman valmis-tuneita hankkeita sekä hankkeiden arviointeja voi seurata muun muassa viranomaisten yhteisellä [Harmaa talous & talousrikollisuus -tilannekuvasivustolla](#)¹⁵ ja ministeriöiden verkkosivuilla.

Ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on työmarkkinoiden vahvistaminen. Kotimaisten työttömien työnhakijoiden työllistämisen lisäksi tarvitaan työperäistä maahanmuuttoa. Työvoimaa täydennetään ensisijaisesti EU/ETA-maista, minkä lisäksi kansainvälistä rekrytointia edistetään kohdennetusti myös kolmansista maista. Samalla tulee puuttua ennakoiden ja aktiivisesti työmarkkinoilla esiintyviin väärinkäytöksiin. Työperusteisen maahanmuuton kehittäminen kestäväällä tavalla edellyttää, että ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä torjutaan ennakoiden ja aktiivisesti.

Keväällä 2023 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätös työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen strategiasta. Strategian tavoitteena on:

1. turvata harmaan talouden ja talousrikollisuuden sekä hyväksikäytön ehkäisyyn ja torjuntaan osallistuvien viranomaisten toimintaedellytykset ja kehittää näiden viranomaisten välistä yhteistyötä,
2. edistää hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa, parantaa hyväksikäytettyjen työntekijöiden asemaa ja ehkäistä hyväksikäytön uusiutumista,
3. edistää ulkomailta Suomeen työtä tekemään saapuvien ulkomaalaisten Suomeen kotoutumista, asettautumista ja yhteiskunnallista osallisuutta,
4. vahvistaa yritysten ja julkisten hankintayksiköiden yhteiskuntavastuuta ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyssä ja torjunnassa,
5. tehostaa rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien.

15 <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/>

Strategian pohjalta valmisteltiin loppuvuodesta 2023 työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma, joka hyväksyttiin työllisyyden ja yrittäjyyden ministeriryhmässä 15.2.2024. Toimenpideohjelma sisältää 33 toimenpidettä, joilla vastataan strategiassa kuvattuihin tavoitteisiin ja samalla varmistetaan pääministeri Orpon hallitusohjelmaan sisältyvien työperäisen hyväksikäytön vastaisten kirjausten toimeenpano.

”Suomi tarvitsee kansainvälistä työvoimaa vastaamaan työmarkkinoiden osajapulaan. Samalla väärinkäyttöksiin tulee puuttua aktiivisesti, jotta Suomeen tulevat ihmiset voivat työskennellä turvallisissa ja oikeudenmukaisissa oloissa. Tämän pyrimme varmistamaan toimenpideohjelman laaja-alaisilla toimilla”, työministeri Arto Satonen, työ- ja elinkeinoministeriön tiedote 15.2.2024.

TEM:n asettama ulkomaalaisten työntekijöiden ja yrittäjien työehto- ja lupavaltavonta-asioiden neuvottelukunta jatkaa toimintaansa toimikaudella 1.1.2022–31.12.2024. Neuvottelukunta edistää yhteistyötä ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteiden ehtoja ja työntekijöiden ja yrittäjien oleskelulupia koskevissa kysymyksissä.

Ulkomaisten luonnonmarjanpoimijoita koskevia ihmiskauppaepäilyjä on tullut esiin myös satokauden 2023 osalta. Poimijoiden asemaa parantavien sääntelyvaihtoehtojen taloudellisia ja muita vaikutuksia selvitetään keväällä 2024 ja kestävämpi lainsäädäntöratkaisu pyritään valmistelemaan satokaudeksi 2025.

Keväällä 2023 annettiin sosiaali- ja terveysalalle vastuullisuussuositukset kansainväliseen rekrytointiin TEM:n, STM:n ja HEUNIn yhteistyönä. Lisäksi STM:n johtamassa asiantuntijaryhmässä on kehitetty pysyvää mallia sairaanhoitajien, lääkäreiden ja hammaslääkäreiden laillistamisen edellyttämään koulutukseen. Sosiaali- ja terveysalan räätälöityjä toimia jatketaan myös uuden hallitusohjelman tuella.

Ulkomaalaislain 5 luvun (työn ja yrittäjyyden perusteella myönnettävät luvat) muutokset tulivat voimaan 23.2.2023. Muutoksilla luotiin edellytykset ratkaista työntekoon perustuvat oleskelulupahakemukset nopeasti ja sujuvasti, samalla korostaen prosessissa osallisena olevien tahojen velvollisuuksia ja vastuita, unohtamatta lieveilmiöihin ja hyväksikäyttöön puuttumista. Aiempaa riskiperusteisemmalla käsittelyllä Maahanmuuttovirastossa pystytään tehokkaammin seulomaan oleskelulupahakemuksista mahdolliset väärinkäytökset, kun riskiprofiloinnin avulla voidaan tunnistaa ja ohjata tarkempaa tutkimusta vaativat hakemukset erilliseen prosessiin. Lisäksi tarkennettiin pidättäytymispäätöstä koskevaa sääntelyä, jonka avulla viranomaiset voivat pidättäytyä myöntämästä oleskelulupia työnantajille, joiden toiminnassa on ilmennyt vakavia puutteita. Lisäksi työnantajakohtaisista oleskeluluvista luovuttiin.

Työelämän syrjimättömyyden edistäminen

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan kirjattu työelämän monimuotoisuusohjelman toimeenpano jatketiin alkuvuonna 2023. Sen osana toimeenpantiin työnantajille suunnattua Imago-palvelua, jonka avulla yritykset voivat kehittää työnantajakuvaansa ja rekrytointiaan monimuotoisemmaksi.

Työelämän vastaanottokyvykkyyttä vahvistetaan pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti. Hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, joilla vahvistetaan erityisryhmien, kuten osatyökykyisten, vammaisten, maahanmuuttajien, ikääntyneiden, matalan koulutustason tehtävissä toimivien henkilöiden työllistymistä, osaamista ja työelämäosallisuutta. Näiden edistämiseksi asetetaan työryhmä keväällä 2024 ja laaditaan toimintaohjelma, jonka tavoitteena mm. on, että työnantajat saavat tietoa vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työntekijöiden palkkaamiseen, työnantajien kannusteita kehitetään ja syrjintä työelämässä vähenee.

Maahanmuuttajien työllisyyden ja kotoutumisen edistäminen

Pääministeri Marinin hallituskauden aikana valmisteltu hallituksen esitys kotoutuslain uudistamiseksi hyväksyttiin eduskunnassa maaliskuun 2023 alussa samanaikaisesti TE-palvelu-uudistuksen kanssa. Uudistusten hyväksymisen jälkeen ryhdyttiin toimeenpanon valmisteluun ja tukemiseen koskien kotoutumis- ja työllistymispalveluiden siirtyessä kuntien järjestämisvastuulle 1.1.2025 lukien. Keskiössä ovat olleet muun muassa uusien kotoutuspalveluiden kehittäminen sekä työnhakijoille että työvoiman ulkopuolella oleville, kuten uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio.

Ukrainasta tulleiden tilapäistä suojelua saavien palvelujen järjestämiseksi ja työllistymisen edistämiseksi on tehty laajaa yhteistyötä.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman toimeenpano käynnistettiin. Hallitusohjelmaan perustuen Suomeen kotoudutaan työllä: kotoutuspolitiikka perustuu suomen tai ruotsin kielen oppimiseen, työntekoon sekä suomalaiseen yhteiskuntaan perehtymiseen ja sen sääntöjen noudattamiseen. Suomi on avoin yhteiskunta, joka auttaa ja kannustaa alkuun uudessa yhteiskunnassa. Hallitus varmistaa kotoutumisen mahdollisuuksia lisäämällä maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisestaan ja muuttamalla järjestelmää velvoittavaksi. Painopistettä siirretään tulijan oikeuksia painottavasta järjestelmästä tulijan velvollisuuksia ja omaa vastuuta painottavaan järjestelmään. Hallitusohjelmakirjauksia toteuttavan poikkihallinnollisen valtion kotoutumisohjelman valmistelu käynnistettiin 2023.

TEM vaikuttaa osana valtioneuvostoa eri hankkeissa kestävää kehitystä ja vastuullisuutta koskevien politiikkojen ja toimien edistämiseen. Eri toimilla edistetään reiluja työmarkkinoita ja yritysten välistä tasapuolisia kilpailuolosuhteita sekä edistetään viranomaisten osaamista ja työkaluja puuttua väärinkäytöksiin.

Kansainvälistä työvoimaa ja työllisyyden parantamista koskevat asiat ovat olleet käsittelyssä kaikkien maakuntien kanssa käydyissä poikkihallinnollisissa aluekehittämiskeskusteluissa TEM:n johdolla.

Gloaalivastuun toteuttaminen

Gloaalivastuun osalta Suomi edistää aktiivisesti eurooppalaista nuorisotakuuta ja toimii aktiivisesti kokemusten jakajana nuorisotyöttömyyden hoidon osalta. TEM yhteistyössä UM:n kanssa osallistuu aktiivisesti vastuulliseen liiketoimintaan liittyvien aloitteiden kehittämiseen kansainvälisesti. TEM tukee EU:n vapaakauppasopimusten kestäväen kehityksen määräyksiä sekä EU:n yleisen tullietuusjärjestelmän (GSP) vaikutusten vahvistamista ottaen huomioon ihmisoikeudet, työelämän perusoikeudet, ympäristöstandardit ja vastuullisen yritystoiminnan.

Pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kieltävä asetusehdotus julkaistiin syyskuussa 2022 ja asetusehdotus odottaa Euroopan parlamentin täysistunnon hyväksyntää vielä ennen parlamentin toukokuussa 2024 alkavaa vaalitaukoa. Asetuksella kielletään EU:n markkinoilla tuotteet, joiden valmistuksessa on käytetty pakkotyötä edes osittain. Asetusta aletaan soveltaa kolme vuotta sen hyväksymisestä, eli näillä näkymin vuodesta 2027 eteenpäin. Asetuksella kielletään niin EU:ssa valmistetut tuotteet kuin kolmansista maista tuodut tuotteet, joiden valmistamiseen on käytetty pakkotyötä. Pakkotyö määritellään asetuksessa ILO:n määritelmän.

5 Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja (SDG 9)

9.2 Edistää laajamittaista ja kestävä teollistumista ja nostaa vuoteen 2030 mennessä merkittävästi teollisuuden osuutta työllistäjänä ja bruttokansantuotteessa kansallisten olosuhteiden mukaisesti sekä tuplata sen osuus vähiten kehittyneissä maissa.

9.3 Lisätä pienimuotoisten teollisuus- ja muiden yritysten pääsyä rahoituspalvelujen, kuten edullisten luottojen, piiriin erityisesti kehitysmaissa ja niiden integroitumista arvoketjuihin sekä markkinoille.

9.4 Uudistaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja jälkiasennusaloja kestävä kehityksen mukaisiksi, tehostaa resurssien käyttöä ja lisätä puhtaiden sekä ympäristöystävällisten teknologioiden ja tuotantoprosessien käyttöönottoa jokaisen maan omien valmiuksien mukaisesti.

9.5 Lisätä tieteellistä tutkimusta, uudistaa teollisuudenalojen teknologisia valmiuksia kaikissa maissa, erityisesti kehitysmaissa, esimerkiksi kannustamalla innovointiin ja lisäämällä merkittävästi tutkimus- ja kehityshenkilöstön määrää miljoonaa ihmistä kohti sekä julkista ja yksityistä rahoitusta tutkimus- ja kehitystoimintaan vuoteen 2030 mennessä.¹⁶

5.1 Edistetään teollisuuden ja elinkeinoelämän puhdasta siirtymää ja rahoitusta

Kasvava luonnonvarojen globaali ylikulutus on haaste ilmastonmuutoksen torjunnalle ja luonnon monimuotoisuuden sekä ekosysteemipalvelujen turvaamiselle. Se on sitä myös taloudelle, koska luonnonvarojen ja materiaalien hinnat nousevat. Materiaalikustannusten osuus teollisuuden liikevaihdosta on keskimäärin yli

¹⁶ Taulukossa on mukana ne alatavoitteet, joita TEM:n toimilla erityisesti toteutetaan ja, joista raportoidaan

kolmasosa. Materiaaleja on kyettävä käyttämään nykyistä tehokkaammin ja liiketoimintaa on kehitettävä kohti kiertotaloutta. Samalla materiaalitehokkaat teknologiat tarjoavat suomalaisyrityksille erinomaisen mahdollisuuden toimia globaaleina edelläkävijöinä ja ratkaisujen tarjoajina.

Kiertotalous

TEM ja ympäristöministeriö (YM) jatkoivat yhteistyössä kansallisen strategisen kiertotalousohjelman toteuttamista. Työn painopisteenä 2023 oli erityisesti kiertotalouden kansallisen Green Dealin valmistelu, jota tehtiin laajassa sidosryhmäyhteistyössä. Tämä työ on myös osa Suomen vihreän siirtymän ohjelmaa. Sopimuksia ryhdytään laatimaan keväällä 2024.

TEM:n omana isona ponnistuksena jatkettiin kaivannaisteollisuuden koordinaatio-ryhmän toimintaa. Kaivannaisteollisuus tuottaa jopa 75 % Suomen jätekuormasta. Useilla työpajoilla ja ryhmätöillä kerättiin yhteen erilaisia toimijoita ja pohdittiin kiertotalouden ja jätemäärien vähentämisen mahdollisuuksia ja haasteita ratkaisukeskeisesti. Työryhmän toimeksianto päättyi 2023 loppuun, ja loppuraportti julkaistaan maaliskuussa 2024. Työryhmä esittää kahdeksan toimenpide-ehdotusta kaivannaiskiertotalouden edistämiseksi. Pääpaino on kohtaamisten ja tiedon tärkeydessä, sääntelyn ja luvituksen päivytyksessä ja osaamisen kehittämisessä. Logistiikka on suurin haaste, ja siinä nähtiin toimivimpana jalostuksen siirtäminen lähelle raaka-ainetta.

Muina konkreettisina toimina TEM osallistui World Circular Economy Forumin järjestelyihin. Suomen messuosastolla oli esillä useita suomalaisia toimijoita ja verkostoja. Kansainvälinen yleisö oli erityisen kiinnostunut suomalaisista kiertotalouden kivi- ja rakentamisratkaisista ja tekstiileistä.

Kaupalla on merkittävä rooli kiertotalouden tiedon ja materiaalin solmukohtana. Kauppiain rooli kestävyysmurroksessa on kriittinen, sillä he ovat myös parhaita osajia asiakkaisiin vaikuttamisessa. Kaupan alan kanssa yhteistyössä koottiin ja julkaistiin kiertotalouden pelikirja – opas toimijoille kuinka aloittaa oma kiertotalousmatka. Opas on saanut paljon positiivista palautetta jopa kansainvälisesti. Sen erityinen ominaisuus on konkreettiset harjoitukset ja toimenpide-ehdotukset, jolla kauppias pääsee alkuun pohdinnoissaan. Kaupan alan kanssa työstettiin myös jatkohankeluonnosta, jolla saatettaisiin työ isomman systeemisen muutoksen työstämiseen.

Puhdas siirtymä teollisuuden uudistuminen ajurina

Ilmastonmuutokseen ja yhä enenevässä määrin myös luonnon monimuotoisuuden liittyvät haasteet ajavat suomalaisen teollisuuden ja toimialojen uudistumista. Suomalainen elinkeinoelämä on tunnistanut puhtaan siirtymän tarjoamat liiketoimintamahdollisuudet. TEM on ottanut aktiivisen roolin elinkeinoelämän puhtaan siirtymän vauhdittajana tuottamalla ajantasaista tilannekuvaa kestävän rahoituksen kehityksestä, ohjaamalla hallinnonalan yritysrahoittajien toimintaa ja luomalla siirtymää tukevaa säädösympäristöä.

Edellinen hallitus laati ennen kautensa päättymistä helmikuussa 2023 periaatepäätöksen vedystä. Periaatepäätöksen mukaan Suomella on edellytyksiä synnyttää vahvoja vetytalouden arvoketjuja. Vetyä ja sähköpolttoaineita halutaan valmistaa ennen kaikkea kotimaisen teollisuuden, liikenteen ja energiajärjestelmän tarpeisiin. Vedyn odotetaan tukevan teollisuuden uudistumista ja korkean jalostusarvon vientiliiketoiminnan kasvua sekä lisäävän investointeja Suomeen.

TEM on käynnistänyt hallitusohjelmassa päätetyn teollisuuspoliittisen strategian laatimisen. Strategia sisältää vientiteollisuudelle olennaiset politiikkakokonaisuudet, kuten logistiikan, ja sen tavoitteena on kasvuhakuisten, työllistävien ja vientiin tähtäävien yritysten kasvu sekä teollisten työpaikkojen säilyminen Suomessa. Puhtaan siirtymän globaali investointialto on tunnistettu erityisenä mahdollisuutena yritysten kestäväälle kasvulle ja Suomen elinkeinorakenteen uudistumiselle.

Toimialakohtainen kehittäminen

Suomi edistää eurooppalaista teollisuuspolitiikkaa ja eurooppalaisen elinkeinoelämän kestävästä kehityksestä.

Vuonna 2021 julkaistun kansallisen akkustrategian tavoitteena on tehdä Suomesta vastuullisen akkuvalmistuksen kärkimaa. Suomessa vastuullisesti valmistettavilla akkumateriaaleilla ja akuilla on iso kädenjälkivaikutus ja pieni jalanjälkivaikutus. EU:n uusi 17.8.2023 voimaan tullut akkuasetus sisältää akkujen ja akkumateriaalien vastuullisuuden liittyviä vaatimuksia ja työkaluja niiden seurantaan, kuten menetelmät hiilijalanjäljen laskentaan ja digitaalinen akkupassi.

Työ- ja elinkeinoministeriö on toteuttanut vuosina 2022–2023 [kestävän meriteollisuuden kehittämisohjelmaa](#)¹⁷, jonka tavoitteena on tukea alan yrityksiä hiilineutraalien edelläkävijäratkaisujen kehittämisessä. Meriliikenteen päästöjä sääntelevät

17 <https://tem.fi/meriteollisuuden-kehittamisohjelma>

kansainväliset meriliikenteen sopimukset. Suomalaisella meriteollisuudella, jonka kilpailukyky perustuu korkean teknologian osaamiselle ja erityisalusten rakentamiskykyyn, on mahdollisuus kehittää ja tarjota varustamoille ja telakoille ratkaisuja, jotka vastaavat tiukentuviin määräyksiin ja asiakkaiden vaatimuksiin. Lisäksi Business Finland on rahoittanut veturihankkeina vähähiilisen meriliikenteen ympärille kehittyviä ekosysteemejä.

Kaivosteollisuus irtautuu fossiilisesta energiasta ripeään tahtiin. Kiviautojen ja kaivoslaitteiden sähköistäminen vähentää kaivosten hiilijalanjälkeä merkittävästi. Tehokkaammat teknologiaratkaisut mahdollistavat sen, että arvoaineista saadaan enemmän talteen ja lisääntynyt keskustelu kriittisten materiaalien saatavuudesta ja niiden riittävydestä on kannustanut ja kannustaa yhtiöitä selvittämään erilaisen arvoainefraktioiden talteenottomahdollisuuksia. Kaivannaisjätteiden hyötykäyttöön keskittyvä vuonna 2022 käynnistetty hanke on valmistumassa. Hankkeen tavoitteena on luoda uutta liiketoimintaa, korvata erilaisissa käyttökohteissa neitseellisiä materiaaleja hyödyntämällä kaivostoiminnassa ja kivenlouhinnassa syntyviä sivuvirtoja, ja vähentää näin neitseellisten mineraalisten raaka-aineiden tarvetta. Hankkeen koordinaatio on kytketty ELY-keskusten kaivoserikoistumiseen Lapin ELY-keskuksessa.

Maaliskuussa 2023 julkistetun [Euroopan komission kriittisten raaka-aineiden asetuksen](#)¹⁸ odotetaan astuvan voimaan keväällä 2024. Asetus sisältää sitovaa sääntelyä ja politiikkatoimia, joilla vahvistetaan Euroopan strategista autonomiaa, lisätään eurooppalaista mineraalien tuotantoa niin primäärisistä kuin sekundäärisistä lähteistä sekä edistetään tutkimusta, jolla vauhditetaan mineraalisten raaka-aineiden kiertotaloutta. Työ- ja elinkeinoministeriö on myös aloittanut kansallisen mineraalistrategian valmistelun pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti. Mineraalistrategiatyössä tarkastellaan Suomen mineraaliklusterin nykytilannetta ja kehitysmahdollisuuksia sekä teollisuuden raaka-ainehuollon turvaamista. Suomen mineraaliala voi vastata globaalin digitaalisen siirtymän ja vihreän siirtymän haasteisiin ja tukea samalla Suomen talouskasvua ja kehitystä.

TEM käynnisti biotalouden ”non-paper”-laadinnan yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa. Biopohjaiset ratkaisut ja bioteknologia mahdollistavat kiertobiotalouden ja yhdessä niillä voi olla keskeinen rooli monien globaalien kestävyyshaasteiden ratkaisemisessa. Niillä on kyky lisätä EU:n kilpailukykyä ja luoda uutta liiketoimintaa ja työpaikkoja, mikä edistää EU:n resilienssiä, avointa strategista autonomiaa ja

18 https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/european-critical-raw-materials-act_en

sääntöpohjaista kauppaa. EU:n tulee säilyttää johtoasemansa biotaloudessa ja ylittää globaali kilpailukyky panostamalla voimakkaasti strategisesti tärkeisiin aloihin kuten bioteknologiaan ja bioturvallisuuteen. On ratkaisevan tärkeää, että EU hyödyntää nopeasti kestäväen biotaloutensa kaikki mahdollisuudet.

Biotalous ja bioteknologia ovat aloja, joilla Eurooppa voi saavuttaa globaalia teknologista johtajuutta tekemällä tieteestä innovaatioita ja hyödyllisiä sovelluksia. Tämä edellyttää, että biotalous ja bioteknologia ovat olennainen osa EU:n teollisuuspolitiikkaa ja sen välineitä. BKT-vaikutuksen maksimoiminen edellyttää, että siirrytään nopeasti biopohjaisten raaka-aineiden tuottamisesta muille maanosille korkean jalostusarvon tuotteiden tuotantoon Euroopassa.

Eryteisesti bioteknologian merkitys kasvaa. EU:n tulisi sisällyttää bioteknologian keinot biotalouden kehittämissuunnitelmiinsa ja vahvistaa kansainvälistä yhteistyötä tällä alalla. Myös EU:n TKI-painotteinen biotalousstrategia tulee haastaa seuraavalle tasolle, jotta löydetään ratkaisuja teollisuuden uudistumiseen.

Kestävän kehityksen investoinnit ja rahoitus TEM:n hallinnonalalla

TEM tukee teollisuuden ja muun elinkeinoelämän mahdollisuuksia uudistua kestävästi ja parantaa ilmastovaikutuksiaan. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan toimijat ovat keskeisessä roolissa puhtaan siirtymän rahoituksessa. Toimijoilla on käytössään monipuolinen keinovalikoima tähän tarkoitukseen, kuten avustukset, lainat, takaukset ja takuut sekä pääomasijoitukset.

Business Finlandin toimintastrategian perustana ovat kestävä kehitys, talouden kasvu ja kilpailukyky. Business Finland on omassa vastuullisuusraportoinnissaan valinnut toiminnalleen merkittävimmiksi YK:n kestäväen kehityksen tavoitteiksi ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (SDG 8), kestävää teollisuutta, infrastruktuuria ja innovaatioita (SDG 9) ja ilmastotekoja (SDG 13).

Business Finland on vuoden 2023 aikana muun muassa edistänyt kiertotaloutta ja suunnannut rahoitusta bio- ja kiertotalouden, ilmastonmuutoksen hillinnän sekä terveysalan ja digitaalisuuden uusiin ratkaisuihin. Business Finlandin myöntämä rahoitus vähähiilisyttä ja kiertotaloutta edistäviin ratkaisuihin oli yhteensä 345 milj. euroa säilyen lähes yhtä korkealla tasolla kuin vuonna 2022. Tähän ovat vaikuttaneet suuret veturihankkeet, niiden kumppanuushankkeet ja ohjelmanpaukset. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksella (RRF) on tuettu vähähiilisyttä ja kiertotaloutta edistäviä ratkaisuja. Suomen kestäväen kasvun ohjelman toteutus-aikataulun vuoksi erityisesti kiertotalouden investointeihin myönnetyn rahoituksen toimeenpanoa kuitenkin vaikeuttaa erityisesti lupaprosessien hitaus. Toukokuussa

2023 Business Finland käynnisti kolme uutta missiota kahden jo aiemmin käynnistetytyn lisäksi; käynnissä olevia missioita ovat Zero Carbon Future, Circular Transition for Zero Waste, Digital Native Finland, Immersive Digital Life ja Healthcare Reimagined 2035. Kaikki missiot edistävät kestävästä kehitystä ja hyödyntävät digitalisaatiota.

Kestävä kasvu on Suomen Teollisuussijoituksen (Tesi) toiminnan ytimessä. Tesin suurin vaikuttavuus syntyy sekä sijoittamalla suoraan kestävyttä edistäviin rahastoihin ja yrityksiin että kehittämällä Tesin kohderahastojen ja -yritysten vastuullisuutta. Tesi arvioi systemaattisesti sijoitustoimintansa vastuullisuutta ja vaikuttavuutta. Tesillä on käytössään useita, pääomasijoitus- ja rahastosijoitustoimintaa varten räätälöityjä työkaluja, joiden avulla tehdään monipuolista vastuullisuusarviointia ja -seurantaa sekä rahastohallinnoijille että suorien sijoitusten kohdeyrityksille. Menetelmät kattavat taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövaikuttavuuden arvioinnin sekä ympäristö-, sosiaalisen ja hallinnollisen vastuullisuuden. Lisäksi Tesi panostaa kestävyden kehittämiseen osana arvonaluontia esimerkiksi asettamalla sijoituskohteille konkreettisia kehitystavoitteita, laatimalla monipuolisia tukimateriaaleja sekä järjestämällä tilaisuuksia tietoisuuden ja osaamisen kasvattamiseksi. Tesi jatkaa oman toimintansa ja sijoituskohteidensa CO₂-päästöjen laskemista Greenhouse Gas(GHG) -protokollan mukaisilla päästölukilla Scope 1–3 ja raportoi päästöistä vuosittain. Tesin sijoitussalkun GHG-päästöjen laskentaa kehitetään edelleen. Kestävyystavoitteiden toteutuminen on sidottu merkittävästi osin Tesin henkilöstön palkitsemistavoitteisiin. Tesin uusi Kasvurahastojen rahasto on Kestävän rahoituksen tiedonantoasetuksen (Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFDR) artikla 8:n mukainen kestävä rahasto. Hallitusohjelman mukaisen valtion pääomasijoitustoiminnan yhdistämisen jälkeen ympäristöön liittyvän vaikuttavuuden rooli sijoitustoiminnassa tulee kasvamaan entisestään. Ilmastorahasto liitetään osaksi valtion pääomasijoitustoimijaa.

Ilmastorahaston pääsääntöisesti pääomalainamuotoinen rahoitustoiminta edistää kokonaisuudessaan vihreää siirtymää ja toiminnan tavoitteena onkin merkittävän ilmasto- ja ympäristöpotentiaalinsa omaavien ratkaisujen vauhdittaminen tapahtumaan aikaisemmin tai laajemmin kuin muun rahoituksen aikaansaamana. Ilmastorahaston rahoituskohteiden päästövähennyspotentiaali on yksi keskeisiä vaikutuskriteerejä lopullisia rahoituskohteita valitessa. Myös vaikutuksia kiertotalouteen, luonnonvarojen käyttöön sekä luonnon monimuotoisuuteen arvioidaan rahoituskohteita valitessa. Ilmastorahaston rahoituskohteet kattavat ilmastonmuutoksen torjunnan keskeisiä osa-alueita, ja koko portfolion arvioitu 10 vuoden teoreettinen kumulatiivinen päästövähennyspotentiaali rahoituskohteiden liiketoimintasuunnitelmien onnistuessa täysimääräisesti on noin 290 Mt CO₂-ekv. Ilmastorahastolla on myös yhtiön oman toiminnan vastuullisuutta ohjaava vastuullisuusohjelma ja yhtiö laskee vuosittain oman toimintansa hiilijalanjäljen. Vuonna

2023 Ilmastorahaston toiminnan hiilijalanjälki (scope 3 upstream) oli 112 kt CO₂-ekv ja yhtiössä teetettiin kaksoisolennaisuusanalyysi sisäisessä laajuudessa. Ilmastorahasto julkaisee vuosittain keväällä yhdistetyn vuosi- ja vastuullisuusraportin, raportoiden myös kohdeyhtiöidensä vastuullisuudesta. Vuosiraportin keskeiset ympäristövaikutusindikaattorit on myös varmennettu.

Finnveran tehtävänä on auttaa rahoituksen kautta suomalaisia yrityksiä menestymään ja kasvattamaan liiketoimintaa, joka on myös ympäristöä ja ihmisiä kohtaan vastuullista. Vastuullisuuden johtaminen on Finnverassa yhä systemaattisempaa ja yhtiö kehittää vastuullisuustyötään sekä lainsäädännön vaatimusten että sidosryhmiensä odotusten pohjalta.

Vuonna 2023 Finnvera määritteli ilmastotavoitteen, kehitti toimialakohtaiset kriteerit vientihankkeille, joissa tunnistetaan ilmaston kannalta positiivisia piirteitä, ja lanseerasi rahoituskannustimia ilmastomyönteisille vientihankkeille ja investoinneille. Kotimaan rahoituksessa otettiin käyttöön ilmasto- ja ympäristölaina sekä digi- ja innovaatiolaina vauhdittamaan kaksoissiirtymää. Hiilijalanjälkilaskennan kehittämistä jatkettiin ja hankekohtaista tietoa saatiin kerättyä enemmän. Tarkentuneiden tietojen pohjalta Finnveran rahoitustoiminnan kasvihuonekaasupäästöt laskivat 35 prosenttia. Tarkentuneen vastuukannan hiilijalanjälkilaskennan myötä Finnvera valmistautuu myös omien pitkän aikavälin päästövähennyspolkujen kehittämiseen vuoden 2024 aikana. Vastuukannasta noin puolet muodostuu alusrahoituksesta, jonka kasvihuonekaasupäästöt Finnvera laskee kolmatta kertaa Poseidon Principles -aloitteen mukaisesti. Poseidonin Principlesin aiemman -50 % tavoitteen mukainen tulos oli -13,2 prosenttia alittaen tavoitekäyrän selvästi. Sen sijaan Poseidon Principlesin asettaman uuden tavoitteen mukaisessa arvioinnissa, joka tavoittelee nollapäästöjä vuoteen 2050 mennessä, Finnvera ei vielä yltänyt tavoitteeseen.

Finnvera toteutti vastuullisuutensa olennaisuusarvioinnin ensimmäistä kertaa EU:n CSRD-direktiivin vaatiman kaksoisolennaisuusperiaatteen mukaisesti. Analyysin tuloksena priorisoidut vastuullisuusaiheet muodostavat pohjan Finnveran vastuullisuusraportoinnille vuodesta 2024 alkaen.

TEM tukee alueita Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman (AKKE) -rahoituksella aluekehittämisen painopistepäätöksen ja maakuntaohjelmien toimeenpanossa. Hallituksen aluekehittämisen painopisteinä 2019–2023 olivat Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet, Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen, osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana, osallisuuden ja hyvinvoinnin

lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy. Vuonna 2023 TEM myönsi maakuntien liitoille AKKE-rahoitusta tukemaan alueellista TKI-toimintaa ja täydentämään ELY-keskusten kautta jaettavaa alueellista TKI-rahoitusta.

5.2 Lisätään tieteellistä tutkimusta ja uudistetaan teollisuudenalojen teknologisia valmiuksia

Työ- ja elinkeinoministeriö edistää tutkimus- ja kehittämispanosten nostoa neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tavoitteena on, että Suomen TKI-toimintaympäristö on OECD-maiden kärkeä ja tukee entistä paremmin tuottavuuden kasvua, kestäväää talouskasvua sekä yhteiskunnan hyvinvointia. Laki valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 (T&K-rahoituslaki) tuli voimaan 1.1.2023. Lakia sovellettiin ensimmäistä kertaa vuoden 2024 talousarvion laatimisessa. Laissa asetetun 4 prosentin tavoitteen saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä edellyttää vuoden 2022 t&k-menojen tasoon (7,9 miljardia) noin 6,5 miljardin euron kasvua (noin 7,8 % vuosittain). Tavoitteena on, että yritysten osuus menoista on vähintään 2/3 (vuonna 2022 yritysten osuus oli 68 %).

Suomessa tutkimus- ja kehittämistoiminnan intensiteetti (t&k-menot/BKT) oli korkeimmillaan 3,7 prosenttia vuosina 2009–2010, mutta laski 2,7 prosenttiin vuonna 2016. T&k-menot ovat kasvaneet vuoden 2016 jälkeen noin 3–5 prosenttia vuosittain ja myös suhteessa bruttokansantuotteeseen t&k-menot ovat olleet hienoisessa kasvussa vuoden 2016 jälkeen (Taulukko 2). Vuonna 2022 t&k-intensiteetti oli 2,95 prosenttia ja Tilastokeskuksen ennakoarvion mukaan osuuden arvioidaan säilyvän vuonna 2023 noin 2,9 prosentissa. Vuonna 2022 t&k-menot nousivat 5,9 prosenttia edellisvuodesta, mutta hintojen nousu huomioon ottaen reaalinen kasvu oli vain 0,6 prosenttia.

Taulukko 2. T&k-intensiteetin kehitys vuosina 2017–2023

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
T&k-intensiteetti (t&k-menot/ BKT), %	2,73	2,76	2,8	2,91	2,99	2,95	2,94 ¹⁹

Tutkimuslaitoksissa t&k-menot kasvoivat lähes 9 prosenttia nimellisesti ja korkeakouluissa 10 prosenttia. Yritysten t&k-menot jäivät reaalisesti hieman alle vuoden 2021 tason. Teollisuudessa yritysten t&k-menot kasvoivat nimellisesti 11 prosenttia, mutta palvelualoilla menot laskivat vajaa 4 prosenttia. Kokoluokittain tarkasteltuna t&k-menot laskivat eniten pk-yrityksillä, reilut 11 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna. Sekä volyyminä että suhteellisesti suurin kasvu tuli yli 500 henkilön yrityksiltä, joiden t&k-menot kasvoivat 336 miljoonaa euroa edellisvuoteen nähden (12 %). Vuoden 2023 tilastotietoa ei ole vielä saatavilla.

Vuoden 2022 parlamentaarinen TKI-työryhmä julkaisi loppuraporttinaan Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskeva monivuotisen suunnitelman. Loppuraportti toimii vuonna 2024 muodostettavan monivuotisen t&k-rahoitus-suunnitelman yhtenä lähtökohtana. Raportin mukaisesti julkisen vallan innovaatiopolitiikan tulisi aktiivisesti ohjata tutkimukseen ja kehittämistoimintaan kohdistetut tuet sellaisiin kohteisiin, joilla on merkittävää yhteiskunnallista hyötyä. Hyöty voi tulla esimerkiksi osaamisen lisääntymisen, kestävän talouskasvun, kestävyys siirtymien nopeuttamisen, tuottavuuden paranemisen tai yhteiskunnan hyvinvoinnin kehittymisen kautta.

Rahoituksen suuntaamiseksi suunnitelmassa linjataan mm. seuraavasti: Lisätään yritysten t&k-toiminnan suoraa tukea vaikuttavasti ja tehokkaasti siten, että sen BKT-osuus nousee edellyttäen, että yritysten panostukset kasvavat samassa suhteessa. Lisätään Business Finlandin rahoitusta yritysten t&k-toimintaan tukemaan vihreää ja digitaalista siirtymää, yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisua ja yhteiskunnan hyvinvointia edistävää yritysten ja toimialojen uudistumista ja monipuolistumista, uusien yritysten syntymistä ja korkean arvonlisän liiketoiminnan kestävä kasvua.

19 Luku on Tilastokeskuksen ennakkotieto (lähde: Tilastokeskus, Tutkimus- ja kehittämistoiminta, <https://stat.fi/tilasto/tkke>).

TEM:n hallinnonalan TKI-toimijat

Business Finland tarjoaa yrityksille rahoitusta tutkimukseen, tuotekehitykseen ja liiketoiminnan uudistamiseen. Julkiset tutkimusorganisaatiot ja yritykset ja voivat saada rahoitusta yhteisiin TKI-hankkeisiin. Business Finlandin rahoituksella tuetaan muun muassa hankkeita, joissa kehitetään ratkaisuja kestäväen kehityksen ja vihreän siirtymän edistämiseksi ja haetaan kilpailukykyisiä uusia ratkaisuja kansainväliseen liiketoimintaan. Business Finland myönsi vuonna 2023 rahoitusta yhteensä noin 750 milj. euroa (sis. Business Finlandin maksamat kansainväliset jäsenmaksut), josta innovaatorahoitusta oli noin 567 milj. euroa ja elinkeinorahoitusta noin 183 milj. euroa. RRF-rahoitusta tästä oli noin 59 milj. euroa, josta innovaatorahoitusta 49 milj. euroa ja elinkeinorahoitusta noin 10 milj. euroa. Myönnetystä rahoituksesta kohdistui yrityksille noin 599 milj. euroa ja soveltavaan julkiseen tutkimukseen noin 151 milj. euroa. Rahoitus digitalisaatiota edistävään TKI-toimintaan (421 milj. euroa) muodostaa huomattavan suuren osan Business Finlandin TKI-rahoituksesta. Digital Native Finland -missio ja siihen kuuluvat ohjelmat ovat tässä merkittävässä roolissa.

Business Finlandin asiakasyritykset, jotka saivat rahoituspäätöksen vuonna 2021 lisäsivät t&k-menojaan vuonna 2022 yhteensä 16 prosenttia. 10–49 henkilön yritysten t&k-menoissa oli kasvua 16 prosenttia, mutta muuten myös Business Finlandin asiakkaina olevien pk-yritysten t&k-menot olivat laskusuunnassa. Yli 500 henkilön yritykset sen sijaan kasvattivat t&k-menoja lähes 300 miljoonalla eurolla (19 %). Vuoden 2023 tilastotietoa ei ole vielä saatavilla.

Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy on valtion erityistehtäväyhtiö. VTT:n tehtävä on edistää tutkimuksen ja teknologian hyödyntämistä ja kaupallistamista elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. VTT:n toiminta jakautuu strategiseen valtionavustuksella rahoitettavaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä taloudelliseen toimintaan. VTT on ottanut käyttöön toimintamallin ja työkalut projektien vastuullisuustavoitteiden kategorisointiin ja seurantaan. VTT kerää dataa oma- ja yhteisrahoitteisten projektien kohdistumisesta SDG-tavoitteisiin. VTT:n merkittävin vastuullisuusteko on kehittää kestäviä ratkaisuja ja teknologioita asiakkaiden ja yhteiskunnan käyttöön. Vastuullisuuden painopisteitä ovat kestävä perusta, huippuasiantuntijat, menestyvät asiakkaat ja yhteiskunnan resilienssi. Vuonna 2023 VTT:n vastuullisuustavoitteissa korostuivat etiikka, energia, yhdenvertaisuus ja yhteisöllisyys.

Tutkimus- ja asiantuntijaorganisaationa Geologian tutkimuskeskus GTK pystyy vaikuttamaan kestäväen kehityksen tavoitteisiin erityisesti tuottamalla niihin liittyvää tietoa ja ratkaisuja. GTK on laatinut strategian vuosille 2024–2027. Strategian painopisteiden avulla luodaan ympäristön ja ihmisten kannalta kestävä maailmaa. Vuosien 2024–2027 strategiassa on seitsemän painopistettä; kriittisten raaka-aineiden saatavuus, mineraalien kiertotalous, energiasiirtymä, geoympäristö, kestävät vesivarat sekä läpileikkaavina painopisteinä geofysiikan sovellukset ja geotiedon ratkaisut.

Kestävät ja innovatiiviset julkiset hankinnat

Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus KEINO edisti 2023 monin toimin hankintojen innovatiivisuutta, kestävyttä ja vastuullisuutta. KEINO julkaisi Kriteeripankki.fi- palvelun, josta julkisen sektorin toimijat voivat hakea valmiita vastuullisuusvaatimuksia omiin hankintoihinsa. Avoin ja maksuton palvelu tehostaa ja helpottaa hankintoja tekevien työtä sekä on avuksi yrityksille, jotka tarjoavat ratkaisujaan julkiselle sektorille. Kriteeripankissa on yli 300 kriteeriä 35 eri tuote- ja palvelukategoriassa. KEINO toteutti hankintojen vaikuttavuuden johtamisen kehitysohjelman hyvinvointialueille. Maksuttoman akatemian suoritti kymmenen hyvinvointialuetta eri puolilta Suomea. Akatemian tavoitteena oli vahvistaa organisaation kykyä johtaa kestäviä ja innovatiivisia hankintoja sekä tunnistaa oman hankintatoimensa kehitystarpeet. Vuonna 2023 saatiin päätökseen myös ensimmäinen kiertotalouden johtamisen KEINO-akatemia, johon osallistui viisi kaupunkia sekä yksi virasto. Akatemiassa organisaatiot etsivät tapoja huomioida kiertotalouden mahdollisuuksia erilaisissa rakentamisen hankinnoissa sekä tarkastelivat myös, miten hankintojen johtamisella ja toimintamalleilla voidaan tukea kiertotaloustavoitteiden toteutumista.

Innovatiivisten hankintojen määrä on KEINOn toimintavuosien 2020–2023 aikana kehittynyt positiivisesti (Taulukko 3), nousten pysyvästi noin kaksi prosenttiyksikköä (tavoiteltava ratkaisu tai sen osa on uusi markkinoille tai toimialalle). Innovatiivisia elementtejä sisältävien (tavoiteltava ratkaisu tai sen osa on uusi hankintayksikölle, markkinoille tai toimialalle) hankintojen prosenttiosuus on vuosien 2022 ja 2023 välillä noussut viidellä prosenttiyksiköllä, 26 %:sta 31 %:iin.

Taulukko 3. Innovatiivisten hankintojen määrä (%) vuosien 2020–2023 aikana²⁰

2020	2021	2022	2023
9,4	9,6	12,6	11,3

Kestävien hankintojen (vähähiilisyyttä, kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistävät hankinnat) osuus on ollut vuonna 2023 yhteensä 46,1 %, nousten edellisen vuoden 37,2 %:sta peräti 8,9 prosenttiyksiköllä.²¹

²⁰ Lähde: HILMA hankintojen sähköinen hankintailmoituskanava.

²¹ Lähde: HILMA hankintojen sähköinen hankintailmoituskanava

KEINO-osaamiskeskuksen määräaikainen hankerahoitus päättyy ja sen toiminta loppuu vuoden 2024 aikana vaiheittain. TEM tukee teollisuuden ja muun elinkeinoelämän mahdollisuuksia uudistua kestävästi ja parantaa ilmastovaikutuksiaan. Innovaatiotoiminnan tukea suunnataan Business Finlandin rahoituksella ja VTT:n ohjelmatyössä mm. tuotantoprosessien ja ilmastoystävällisempien tuotteiden kehittämiseen. Kestävän kehityksen innovaatioiden syntyä tuetaan em. innovaatio-ohjelmilla sekä eri rahoitusinstrumenteilla (ks. kohta investoinnit ja rahoitus) liittyen esimerkiksi puhtaaseen energiaan, kiertotalouteen, digitalisaatioon, älykkääseen teollisuuteen, terveyteen ja hyvinvointiin, puhtaisiin teknologioihin ja vähähiilisyteen, kaupungistumiseen sekä kestävyttä edistäviin teknologioihin, kuten avaruusteknologia.

EU-rahoitus SDG 9 –tavoitteen tukena

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelman kiertotalouden edistämiseen keskittyvän erityistavoitteen julkinen rahoituskehys on ohjelmassa n. 184 miljoonaa euroa. Vastaava rahoitus on ohjelmassa varattu myös energiatehokkuuden parantamiseen. Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan on varattu n. 65 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä edellä mainituissa kolmessa teemassa oli käynnistynyt yhteensä 372 hanketta, joihin oli varattu julkista rahoitusta n. 79 miljoonaa euroa. Toteutus pääsi täyteen laajuuteensa vuoden 2023 aikana, kun myös maakunnan liitot pääsivät tekemään hankepäätöksiä. Myös oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) toimenpiteissä korostuu kestävä elinkeinorakenteen vahvistaminen. Edellä mainitut teemat jakautuvat sekä alueellisiin TKI-toimenpiteisiin että pk-yritysten kehittämiseen. JTF:n osalta hankepäätöksiä oli vuoden 2023 lopussa tehty 508 kpl ja niihin kohdistuva julkinen kokonaisrahoitus oli n. 194 milj. euroa (JTF:n kokonaiskehys ohjelmakaudelle 2021–2027 on n. 640 milj. euroa).

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 -ohjelman EAKR-rahoituksen keskeisinä painopistealueina Suomessa on kiertotalouteen ja hiilineutraalisuuteen liittyvän TKI-toiminnan sekä pk-yritysten energiatehokkuutta parantavien investointien rahoittaminen eri puolilla maata. JTF-rahasto keskittyy Suomessa turpeen energiakäytön vähentämiseen tähtäävistä toimenpiteistä aiheutuvien ongelmien (esim. yritysten uudistumistarpeet, työpaikkojen menetykset, uudelleen koulutuksen tarve) lievittämiseen. Ohjelmassa on myös kestävä kaupunkikehittämisen kokonaisuus sisältäen sekä EAKR- että ESR+ -toimenpiteitä.

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma (RRP) vuosille 2021–2026 osana Suomen kestävä kasvun ohjelmaa sisältää merkittäviä panostuksia SDG 9 -tavoitteiden alla, mukaan lukien energiajärjestelmän murroksen ja teollisuuden uudistumisen edistäminen, kiertotalouden tukeminen sekä TKI-toimenpiteiden edistäminen.

Nämä investoinnit ja uudistukset rahoitetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF). Vuoden 2023 loppuun mennessä valtaosa Suomen RRP:n alaisista työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan rahoitushauista näillä aloilla on saatu toteutettua ja merkittävä osa rahoituspäätöksistä tehtyä.

EU:n REPowerEU-suunnitelman kautta EU pyrkii katkaisemaan riippuvuuden Venäjän fossiilisista polttoaineista ja nopeuttamaan siirtymää puhtaaseen energiaan. EU:n neuvoston päätöksellä Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan lisättiin joulukuussa 2023 REPowerEU-osio, jonka maksimirahoitusosuus on 127 miljoonaa euroa. Suomi käyttää varat ympäristöluvituksen vauhdittamiseen valtion aluehallintouudistuksen kanssa yhteensopivalla tavalla, puhtaan energian ja materiaalivirtojen tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja pilotointiin sekä puhtaan siirtymän investointeihin.

Kaupunkipolitiikan yhtenä kokoavana tavoitteena on kestävien kaupunkiseutujen vahvistaminen mm. voimassa olevan kaupunkistrategian mukaisesti. Tätä toteuttavia keinoja ovat esim. kestävään yhdyskuntarakenteeseen tähtäävät MAL-sopimuksen (maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus) joissa TEM on osaltaan mukana ja TEM:n rahoittama SDG-tavoitteiden strateginen johtaminen kaupungeissa -hanke. Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksilla kehitetään ja toteutetaan kaupunkien ja valtion sopimuskuppanuuden kautta pitkäjänteisesti ja laaja-alaisesti vihreän siirtymän, digitalisaation ja muiden uusien teknologioiden sekä terveyden ja hyvinvoinnin teemakokonaisuuksia koskevaa innovaatiotoimintaa. Yksi esimerkki on monialainen ja toimialarajoihin rajoittumaton kestävä teollisuuden uudistuminen.

Globaalivastuun toteuttaminen

TEM:n hallinnonalalla Business Finlandin innovaatio-ohjelmilla ja rahoituksella tuetaan yritysten ratkaisujen kansainvälistä skaalautumista myös kehittyville markkinoille. Business Finland jatkoi vuonna 2023 kestäväen kehityksen tavoitteita tukevaa yhteistyötä muun muassa ulkoministeriön kanssa Developing Markets Platform -kumppanuusalustalla. Developing Markets Platform auttaa suomalaisia yrityksiä ja niiden kumppaneita edistämään kestäväen kehityksen mukaista liiketoimintaa sekä hyödyntämään globaalia kehitysrahoitusta.

6 Ilmastotekoja (SDG 13)

13.2 Integroida ilmastomuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategioihin ja suunnitteluun.

13.3 Parantaa ilmastomuutoksen hidastamiseen, sopeutumiseen, vaikutusten lievitämiseen ja ennakkovaroituksiin liittyvää koulutusta, tietämyksen lisäämistä sekä kansalaisten ja instituutioiden valmiuksia.²²

Työ- ja elinkeinoministeriö edistää hallitusohjelman tavoitteita: Puhtaan energian Suomi. Tavoitteen edistymistä kuvaavat mittarit ovat energiasektorin ja teollisuusprosessien päästöt sekä kaikki kasvihuonepäästöt yhteensä ja niiden kehitystä on kuvattu Taulukossa 4²³.

Taulukko 4. Energiasektorin ja teollisuusprosessien päästöt ja kaikki kasvihuonepäästöt (milj. tCO₂-ekv)

	2019	2020	2021	2022	2023
Energiasektorin ja teollisuusprosessien päästöt yht. (milj. tCO₂-ekv)	44,3	39,4	39,5	38	tieto ei saatavilla
Kaikki kasvihuonepäästöt yht. (milj. tCO₂-ekv)	52,7	47,7	47,6	46	tieto ei saatavilla

²² Taulukossa on mukana ne alatavoitteet, joita TEM:n toimilla erityisesti toteutetaan ja, joista raportoidaan

²³ Lähde: Tilastokeskus

6.1 Integroidaan ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategioihin ja suunnitteluun

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia kattaa yhteiskunnan kaikki kasvihuonekaasupäästöt ja nielujen aikaansaamat poistot. Strategia muodostaa kokonaisvaltaisen toimintaohjelman, jolla edetään hiilineutraaliin ja myöhemmin hiilinegatiiviseen yhteiskuntaan. Uuden energia- ja ilmastostrategian laatimista on käynnistetty hallitusohjelman mukaisesti. Vuonna 2023 on päivitetty perusskenaarioita, koska investointiympäristö muuttui nopeasti vuonna 2022 ja energiankäyttö on muuttunut johtuen muun muassa kohonneista energiahinnoista. Päivitys valmistuu alkuvuonna 2024. Uuden energia- ja ilmastostrategian valmisteluja varten tarvitaan tietoa energiasektorin ja kasvihuonekaasupäästöjen seuraavien vuosien ja vuosikymmenten kehityksestä Suomessa. Myöhemmin käynnistetään erilaisten politiikkatoimien vaikutusten arviointi. Työ- ja elinkeinoministeriö integroi ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen energia- ja ilmastostrategiaan, jonka valmistelussa otetaan huomioon ilmastolaki, keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma ja maankäyttösektorin ilmasto-ohjelma.

Päästövähennystoimia toteutetaan muun muassa lisäämällä puhtaiden energialähteiden käyttöä, parantamalla energiatehokkuutta sekä edistämällä prosessiteollisuuden sähköistymistä päästöjen vähentämiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö on edistänyt päästövähennystoimia myöntämällä rahoitusta energiateknologiahankkeille ja teollisuuden sähköistämisen hankkeille. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö myönsi tukea puhtaan energian demonstraatiohankkeille.

EU:n laaja ilmastopaketti (Fit for 55) sisältää myös päästökaupan laajentamisen uusille aloille. Sen myötä päästökauppalainsäädännön uudistaminen käynnistyi vuonna 2023 työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Päästökauppaa ja sen laajentamista meriliikenteeseen koskevaa lainsäädäntöä valmisteltiin vuonna 2023. Samassa yhteydessä tiukennettiin teollisuus- ja energiantuotantolaitoksia koskevia määräyksiä ja tehostettiin lentoliikenteen päästökauppaa. Loppuvuonna 2023 työ- ja elinkeinoministeriö lähetti lausunnon EU:n päästökauppadirektiivin toimeenpanoa tarkastelevan arviomuistion. Tarkoituksena on perustaa uusi fossiilisen polttoaineen jakelua koskeva päästökauppajärjestelmä.

Työ- ja elinkeinoministeriö on Suomen edustaja energiatehokkuuteen liittyvissä asioissa EU:ssa ja koordinoi kansallista energiatehokkuuspolitiikkaa. Energiatehokkuussopimukset ovat tärkeä osa Suomen energia- ja ilmastostrategiaa. Ne ovat ensisijainen keino edistää energian tehokasta käyttöä Suomessa. Sopimusten avulla

toteutetaan EU:n energiatehokkuusdirektiivin asettamia energiatehokkuusvelvoitteita ja seurataan tavoitteiden toteutumista. Nykyinen sopimuskausi kestää vuoden 2025 loppuun asti. Työ- ja elinkeinoministeriö on tukenut yhteensä noin 120 miljoonalla eurolla energiatehokkuussopimukseen liittyneiden yritysten ja yhteisöjen energiatehokkuusinvestointeja vuosina 2017–2022. Tukea on myönnetty noin 1 200 hankkeelle, jotka eivät olisi toteutuneet ilman tukea.

Työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltiin sekä puhtaan energian direktiivin että energiatehokkuusdirektiivin kansallisen toimeenpanon osalta hallituksen esityksiä. Puhtaan energian direktiivi asettaa tavoitteet, yleiset puitteet ja useita toimenpiteitä, jotka edistävät puhtaan energian tuotantoa ja kulutusta sekä varmistavat EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamisen. Yleistavoitteiden lisäksi direktiivi sisältää tarkempaa sääntelyä monista eri aiheista, joista Suomelle tärkeimmät ovat bioenergia, liikenne ja puhtaan energian tuotantolaitosten lupamenettelyt. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti työryhmän valmistelemaan uudistetun energiatehokkuusdirektiivin kansallista toimeenpanoa. Työryhmä suunnittelee toimenpiteet ja valmistelee tarvittavan lainsäädännön. Työryhmän toimikausi päättyy vuoden 2024 lopussa. Syksyllä käynnistyi EU:n hiilirajamekanismin kansallinen toimeenpano ja tarkoituksena on torjua hiilivuotoa eli päästöintensitiivisen teollisen tuotannon siirtymistä EU:sta löyhemmän ilmastopolitiikan maihin. Komissio on käynnistänyt keväällä valmistelut ilmastotavoitteen asettamiseksi vuodelle 2040.

Tiukan hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää päästövähennystoimien nopeuttamista ja metsien hiilinielujen vahvistamista. Kivihiilen käytöstä sähkön- ja lämmöntuotannossa luovutaan vuoteen 2029 mennessä. Päästöjä vähennetään kaikilla sektoreilla.

Useiden suomalaisten alueiden ja kaupunkien tavoitteet ovat kansallisia tavoitteita kunnianhimoisempia. Työ- ja elinkeinoministeriö tukee alueiden työtä mm. Uudistuva ja osaava Suomi -rakennerahasto-ohjelman avulla sekä Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen (AKKE) -määrärahalta. Aluekehittämisen toimin tuetaan myös alueiden välisiä verkostoja, joilla edistetään mm. vetytaloutta, SDG-tavoitteiden johtamista kunnissa ja teollisuuden vihreää siirtymää.

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksilla vauhditetaan monin tavoin hiilineutraaliutta mm. puhtaissa ratkaisuisa, kiertotaloudessa ja kaupunkiympäristön kestävässä innovaatioissa.

Ilmastonmuutosta vastaan kiireellisesti toteutettavista toimista esimerkki on EU:n Horisonttiohjelman Missio Ilmastoneutraalit ja älykkäät kaupungit, jossa kuusi suomalaista kaupunkia on päässyt sadan eurooppalaisen edelläkävijäkaupungin

joukkoon sitoutuen samalla ilmastoneutraaliuteen vuoteen jo 2030 mennessä. TEM on yhdessä YM:n ja LVM:n kanssa koonnut kansallisen, kaupungit kattavan verkoston Mission valmistelemiseksi. Malli kansalliseksi kaupunkien ilmastomission tueksi on luotu.

Suomi on sitoutunut puolittamaan liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä. Työ- ja elinkeinoministeriö on edistänyt uusiutuvien polttoaineiden käyttöönottoa liikenteessä jakeluvolvoitteella. Uusiutuvien polttoaineiden kestävyyslain muutosesitys valmisteltiin ja annettiin eduskunnalle syksyllä 2023. Laissa määritellään kestävyyskriteerit uusiutuville polttoaineille. Hallitusohjelman kirjausten mukaisesti valmisteltiin syksyllä muutosesitys, jonka mukaan vuoden 2024 uusiutuvien polttoaineiden jakeluvolvoitetta alennettaisiin 13,5 prosenttiin. Muutoksella pyritään hillitsemään liikennepolttoaineiden hintojen nousua.

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut lain biopolttoöljyn käytön edistämisestä. Siinä tavoitellaan päästövähennyksiä taakanjakosektorilla. Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa päästövähennystoimet sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti ja niin, että kaikki yhteiskunnan osa-alueet ovat mukana. Kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa esitetään muun muassa tuulivoiman ja älykkäiden ratkaisujen osalta kustannusten oikeudenmukaista jakautumista energiamarkkinoiden, verkonkäyttäjien ja sähköjärjestelmän käyttäjien välillä.

Ilmastonmuutos muuttaa toimintaympäristöä, minkä vuoksi varautumista ja varautumissuunnittelua kehitetään jatkuvasti myös muuttuviin olosuhteisiin. Työ- ja elinkeinoministeriössä yhtenä osa-alueena on energiahuoltovarmuus, jonka on vastattava muuttuviin energiahuollon tarpeisiin kuten sähköistyminen ja kasvava järjestelmäintegraatio. Sen on myös vastattava muuttuviin olosuhteisiin ja sitä varten työ- ja elinkeinoministeriössä on muun muassa valmisteltu tukipäätöksiä, jotka koskevat puhtaan energian ja uusien energiateknologioiden hyödyntämistä esimerkiksi lämmön tuotannossa. Työ- ja elinkeinoministeriö valmisteli asetuksen kriittisistä sähkökäyttöpaikoista. Sen avulla turvataan yhdenmukaisemmin yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta välttämättömät toiminnot häiriö- ja sähköpulatilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelmassa on erilliset erityistavoitteet mm. energiatehokkuuden parantamiseen (julkinen rahoitus yht. 184 milj. euroa), kiertotalouden edistämiseen (184 milj. euroa) sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan (65 milj. euroa). Vuoden 2023 loppuun mennessä em. teemoissa oli käynnistynyt yhteensä 372 hanketta, joihin oli varattu julkista rahoitusta n. 79 miljoonaa euroa. Toteutus pääsi täyteen laajuuteensa vuoden 2023 aikana, kun myös maakunnan liitot pääsivät tekemään hankepäätöksiä. Myös oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) toimenpiteissä korostuu kestävä

elinkeinorakenteen vahvistaminen. Edellä mainitut teemat jakautuvat sekä alueellisiin TKI-toimenpiteisiin että pk-yritysten kehittämiseen. JTF:n osalta hankepäätöksiä oli vuoden 2023 lopussa tehty 508 kpl ja niihin kohdistuva julkinen kokonaisrahoitus oli n. 194 milj. euroa (JTF:n kokonaiskehys ohjelmakaudelle 2021–2027 on n. 640 milj. euroa).

Ilmastorahasto osallistuu osaltaan hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen. Ilmastorahaston tavoitteena on torjua ilmastonmuutosta, vauhdittaa teollisuuden vähähiilisyttä ja edistää digitalisaatiota.

Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima, yhteistyössä Motivan, Energiaviraston, valtioneuvoston kanslian, ympäristöministeriön ja Sitran yhteistyönä toteutettu Astetta alemmas -energiansäästökampanja palkittiin marraskuussa 2023 Finnish Comms Awards –kilpailussa. Kampanja onnistui tavoittamaan suomalaiset monikanaavaisesti sekä sitouttamaan niin yksityiset sähkönkuluttajat kuin julkisen hallinnon ja yritykset yhteiseen työhön energian säästämiseksi lämmityskaudella 2022–2023. Kampanja sitoutti lähes tuhat toimijaa. Saavutetulla energiansäästöllä pystyttiin käytännössä korvaamaan Suomen irtaantuminen venäläisestä fossiilienergiasta.

6.2 Tapausesimerkki: Kestävän matkailun edistäminen

Matkailuelinkeino on kokoluokaltaan moneen teollisuuden alaan verrattavissa oleva palveluala, ja Euroopan unionissa on tehty valinta sisällyttää matkailu EU:n teollisuuspolitiikkastrategiaan yhtenä 14 teollisuuden alasta. Suomessa matkailukysyntä on muodostanut parhaimmillaan lähes viidenneksen Suomen palveluviennistä (vuonna 2019 17,2 %). Vuonna 2022 matkailun osuus Suomen palveluviennistä oli 10 prosenttia.

Indikaattorit

Vuoden 2024 loppuun mennessä 45 prosenttia Sustainable Travel Finland -merkin saaneista yrityksistä ja matkakohteista on sitoutunut hiilijalanjälkilaskurin käyttöön. Suomen matkailustrategiaan 2022–2028 kirjattu tavoite.

Vuoden 2024 loppuun mennessä hiilijalanjäljen laskenta on edellytys Sustainable Travel Finland -merkin saamiselle.

Suomessa kestävän matkailun edistäminen on tunnistettu matkailualan keskeiseksi kehittämistarpeeksi, mikä on huomioitu Suomen kansallisessa matkailustrategiassa 2022–2028. Suomen matkailustrategia on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimana yhteistyössä muiden ministeriöiden ja alan toimijoiden kanssa. Suomen tavoitteena on olla Pohjoismaiden kestävimmin kasvava matkailukohde vuoteen 2028 mennessä. Matkailustrategiassa painotetaan esimerkiksi Sustainable Travel Finland (STF) -merkin kansallisen käyttöönoton edistämistä matkailuyrityksissä ja -alueilla sekä kansallisten kestävän matkailun indikaattorien käyttöönottoa osana STF-ohjelman kriteeristöä ja indikaattorien tuottaman tiedon hyödyntämistä matkailun kehittämisessä.

STF-merkin käyttöönoton rinnalla tiivistetään matkailualan globaalin ilmastojuhlituksen (Glasgow Declaration on Climate Action in Tourism) allekirjoittaneiden suomalaisten toimijoiden yhteistyötä ilmastojuhlituksen toimeenpanossa ja soveltamisessa Suomen olosuhteisiin sekä kannustetaan uusia yrityksiä ja alueita sitoutumaan ilmastojuhlitukseen.

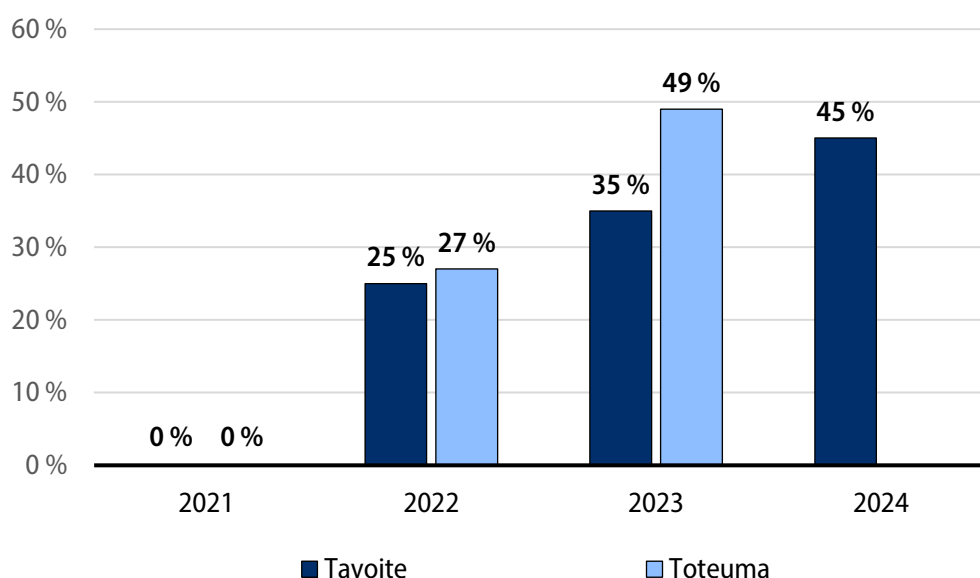
Vuonna 2022 Visit Finland yhdessä 60 matkailualan toimijan kanssa sitoutui matkailualan globaaliin ilmastojuhlitukseen. Ilmastojuhlituksen toimeenpanon tukemiseksi Visit Finland on yhdessä allekirjoittajien kanssa laatinut osana STF-ohjelmaa matkailuelinkeinon yhteisen ilmastotoimintasuunnitelman. Ensimmäisessä suunnitelmassa linjattiin, miten Visit Finland täyttää kansalliset ja kansainväliset ilmastositoumukset ja tukee suomalaista matkailutoimialaa. Toimenpiteet on jaoteltu neljään painopistealueeseen: organisaation kyvykkyys, kansallisen linjauksen tarjoaminen, kansainvälinen yhteistyö ja matkailutoimialan tukeminen. Vuoden 2024 aikana työtä jatketaan laatimalla tiekartta pidemmän aikavälin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Vuoden 2022 aikana toteutettiin ensimmäinen yritysten ja matkakohteiden tiedonkeruukierros Suomen kansallisiin kestävän matkailun indikaattoreihin. Tulokset julkaistiin Kestävän matkailun tila -raportissa sekä säännöllisesti päivittyvässä digitaalisessa raportissa. Tulosten mukaan matkailuyritykset tekevät aktiivisesti toimenpiteitä matkailun ympäristövastuullisuuden eteen. Sen sijaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen vastuulliseen tulisi panostaa enemmän. Esimerkiksi STF-ohjelmassa teetetyn asukaskyselyn vastaajista jopa 92 prosenttia on tyytyväisiä matkailun vaikutuksiin asuinpaikkakunnallaan, mutta vain 52 prosenttia oli tyytyväisiä omaan vaikutusmahdollisuuksiinsa matkailun kehittämisessä. Seuraava, vuoden 2023 tuloksia esittelevä raportti julkaistaan vuoden 2024 keväällä.

Pääosa kansallisista kestävän matkailun indikaattoreista valmistui vuonna 2021 Business Finlandin Visit Finland -toiminnon koordinoimassa STF-ohjelmassa. Lopullinen indikaattorijärjestelmä valmistuu vuoden 2024 aikana. Indikaattorijärjestelmällä pyritään tukemaan matkakohteiden ja matkailuyritysten vastuullista johtamista tarjoamalla mittaukseen ja seurantaan helpot ja hyödylliset työkalut sekä mahdollistamalla alueiden välisen vertailun niiden edistymisestä ja tuloksista. Indikaattorit on linkitetty YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin (SDGs). Lisäksi niillä on linkitys myös muihin taustamateriaalina käytettyihin lähteisiin, kuten European Tourism Indicator System (ETIS) ja Global Sustainable Tourism Council (GSTC). Indikaattorit on jaettu neljään osa-alueeseen: kohteen hallinnointi, taloudellinen arvo, sosiaalinen & kulttuurinen vaikuttavuus ja ympäristövaikutukset. Pääosin seurannan vaatimat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen, Visit Finlandin, Metsähallituksen, liikenneyritysten, ministeriöiden, virastojen, alueiden ja yritysten tuottamaan säännölliseen tiedonkeruuseen. Indikaattorijärjestelmä tulee jatkossa olemaan matkailun kestävyuden seuranta, arviointia ja tavoitteen asetantaa tukeva työkalu myös Suomen matkailustrategian toimeenpanossa.

Matkailupalveluiden hiilijalanjäljen laskentaa on kehitetty alueellisissa hankkeissa. Vuonna 2022 aloitettiin matkailupalveluiden hiilijalanjälkilaskuri 'Hiilikurin' siirto osaksi Visit Finlandin STF-ohjelman toimintaa. Prosessin aikana 'Hiilikuri' integroidaan osaksi STF-ohjelman vuonna 2023 lanseerattua STF Hub -alustaa ja sen jatkokehitystä jatketaan vuoden 2024 loppuun asti esimerkiksi mahdollistamalla matkakohdetasoinen hiilijalanjäljen laskenta. STF-ohjelmassa mukana oleville yrityksille ja kohteille on tarjottu koulutusta laskurin käyttöön sekä omien päästöjen vähentämiseen. Suomen matkailustrategiassa ilmaistun tavoitteen mukaisesti vuoden 2024 loppuun mennessä 45 prosenttia STF-merkin saaneista yrityksistä ja matkakohteista on sitoutunut hiilijalanjälkilaskurin käyttöön (Kuvio 7.). Hiilijalanjäljen laskenta tulee tulevaisuudessa olemaan pakollista STF-merkin saaneille yrityksille, aikataulu tarkentuu vuoden 2024 aikana.

Kuvio 7. Sustainable Travel Finland- merkin saaneiden yritysten ja matkakohteiden hiilijalanjälkilaskurin käyttöaste (%).²⁴

Maksuton ja käyttäjäänsä kouluttava STF-ohjelma tarjoaa yrityksille ja matkakohteille kestävän matkailun kehittämisen työkalupakin, jonka avulla kestävien toimien ja valintojen omaksuminen alueen tai yrityksen arkeen helpottuu. Ohjelman läpikäyneille, kriteerit täyttävillä yrityksillä ja matkakohteilla myönnetään STF-merkki, jolla viestitään yhteneväisesti ja todennettavasti kansainvälisille matkailijoille kestävästä toiminnasta. STF-merkin saaneet yritykset ja alueet saavat käyttöönsä jatkuvan kehittämisen mallin, matkailun kestävään kehitykseen liittyvää uusinta tietoa sekä markkinointitukea ja lisänäkyvyyttä Visit Finlandin kanavissa.

Vuonna 2023 Visit Finland yhdessä Tilastokeskuksen ja kaupallisten toimijoiden kanssa käynnisti Matkailijamittari-tilaston tukemaan matkailualan kestävää kasvua. Kuukausittain avoimena datana julkaistava tilasto mittaa ulkomaisten matkailijoiden määrää, rahankäyttöä, hiilijalanjälkeä ja matkailijasegmenttejä. Tietoa hyödynnetään matkailumarkkinoinnin kohdentamiseen, matkailupalveluiden kehittämiseen sekä strategioiden laadintaan ja arviointiin. Tilastokeskus käyttää Matkailijamittaria osana kansantalouden tilinpitoa ja palveluiden ulkomaankaupan tilastointia. Matkailijamittari-tilaston mukaan ulkomaiset matkailijat tekivät 12 kuukauden aikana (maaliskuu 2023 - helmikuu 2024) yhteensä 4,7 miljoonaa matkaa Suomeen. Ulkomaiset matkailijat käyttivät keskimäärin 807 euroa matkaa kohden eli yhteensä noin 3,8 miljardia euroa.

²⁴ Lähde: Visit Finlandin Sustainable Travel Finland -alusta

Kestävän matkailun kehittäminen

Kestävän matkailun kehityskohteeksi tulevana vuosina on hiilijalanjäljen pienentämisen, eli ilmastopäästöjen laskemisen ja vähentämisen lisäksi tunnistettu kasvava tarve kädenjäljen kasvattamiseen. Kädenjälkeä kasvattavat toimenpiteet kohdistuvat esimerkiksi ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja uudistavaan matkailuun, hyödyntäen etenkin luontopohjaisia ratkaisua ja tuotteistaen luonnon monimuotoisuutta tukevia ja ennallistavia toimenpiteitä.

Sosiaalisen vastuun parempi huomioiminen tunnistettiin kehityskohteeksi Kestävän matkailun tila 2022 -raportissa. Matkailijoiden ja työntekijöiden yhdenvertainen kohtelu sekä monimuotoisuuden ja inklusiivisuuden parempi huomioiminen tulisi nähdä yrityksen kilpailukykyä parantavana tekijänä. Kansalliseen indikaattorijärjestelmään lisättiin vuoden 2023 aikana indikaattoreita liittyen matkailutyöntekijöiden hyvinvoinnin mittaamiseen. Tavoitteena on matkailualan veto- ja pitovoiman parempi tukeminen.

Matkailijamittari on tuonut laajaa, reaaliaikaista tietoa matkailijoista, mukaan lukien kulutus- ja hiilijalanjälkitietoja, joiden avulla voidaan aiempaa tehokkaammin valita parhaimman hiilitehokkuuden omaavia kohdemarkkinoita.

Matkailun kestävyttä edistäviä toimenpiteitä tehdään laajassa ja monihallinnollisessa yhteistyössä erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön, ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kesken. Henkilöpalveluliikenteen kestävyden edistämässä liikenne- ja viestintäministeriön rooli on keskeinen.

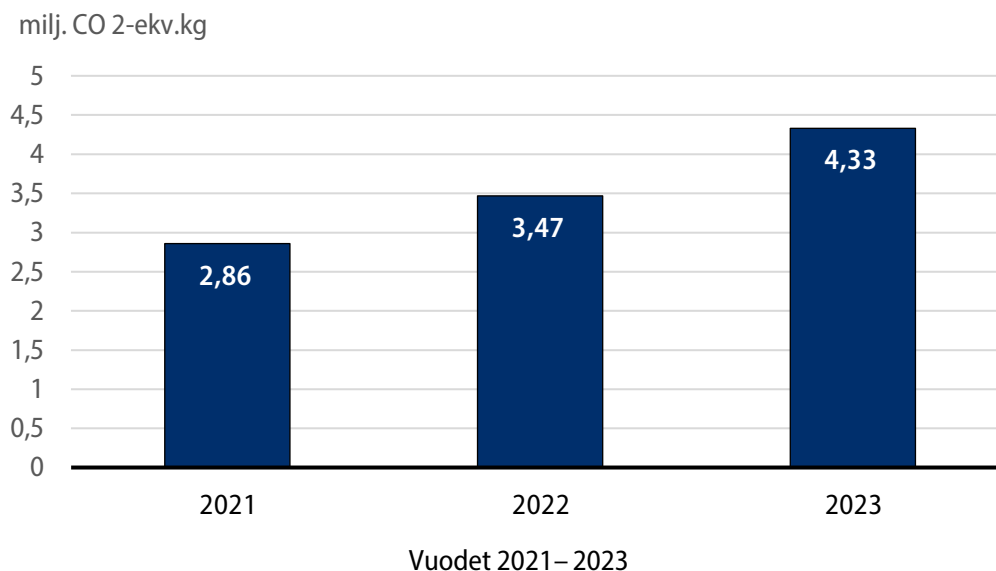
7 Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön

7.1 Julkiset hankinnat

Ministeriön toiminnassa pyritään pienentämään päästöjä ja kuluttamaan luonnonvaroja vastuullisesti. Ministeriö tekee toimivia ja laadukkaita hankintoja osallistavasti ja edistäen markkinoiden elinvoimaisuutta. Hankinnoissa otetaan huomioon sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristövastuu. Hankinnoissa pyritään valitsemaan vastuullisia tuotteita ja yhteistyökumppaneita sekä mahdollistetaan kiertotalouden ratkaisujen hyödyntäminen. Ministeriön hankintojen kustannustehokkaassa toteuttamisessa korostuu parempi tarveharkinta, elinkaariajattelu, vero ja muiden vastuullisuusvelvoitteiden varmistaminen ja tarkastaminen sekä hankintoja tekevien riittävä hankintaosaaminen.

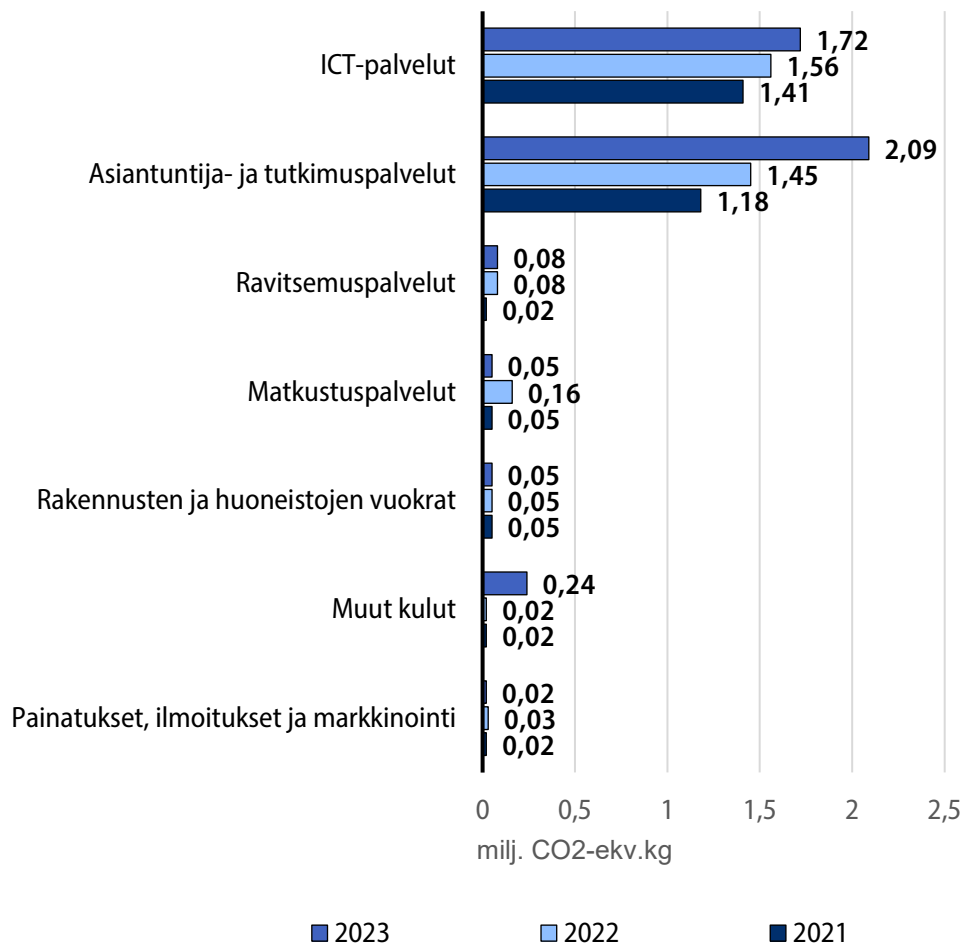
Työ- ja elinkeinoministeriön hankinnoissa lähtökohtana on hyödyntää ensisijaisesti Hansel Oy:n yhteishankintoja, joiden kilpailuttamisessa vastuullisuustekijät on huomioitu. Hansel Oy:n tavoitteena on olla suunnannäyttäjä vastuullisissa ja vaikuttavissa julkisissa hankinnoissa. Hansel tuottaa virastokohtaisia CO₂-päästölaskelmia ostolaskujen hiilijalanjäljestä, minkä perusteella ministeriössä voidaan seurata vuosikohtaisesti hiilijalanjäljen kehittymistä ja syntyneen hiilijalanjäljen jakautumista tuote- ja palveluryhmittäin. Hiilijalanjälkilaskuri pohjautuu Suomen ympäristökeskuksen kehittämään laskentamalliin ja Suomen markkinoilla olevien tuotteiden ja palveluiden keskimääräisiin hiilijalanjälkiin. Työ- ja elinkeinoministeriö edistää hallinnonalan hankintaverkoston toimintaa ja huolehtii, että kestävä kehitys on kaikkien organisaatioiden toiminnassa huomioitu.

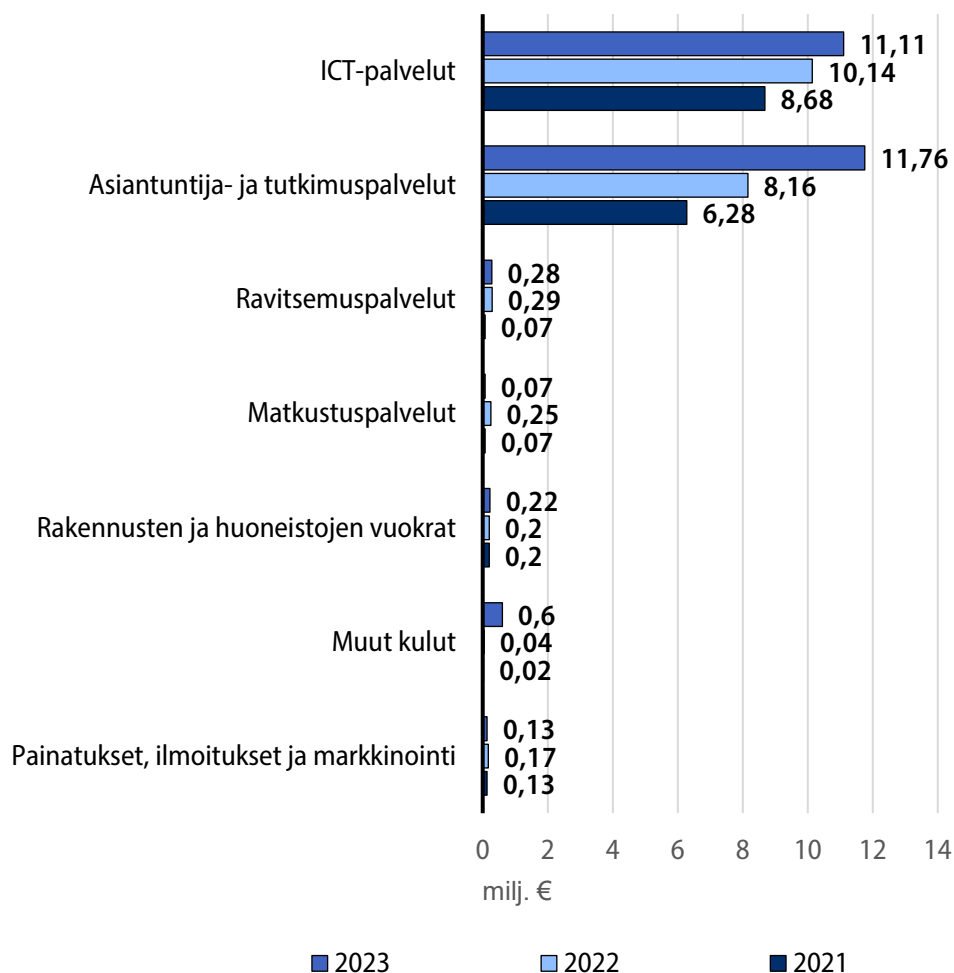
Hansel Oy päivitti hiilijalanjälkilaskennan taustalla käytettäviä päästökertoimia, mistä johtuen hiilijalanjälkilukemiin tehtiin muutoksia takautuvasti. Hiilijalanjälkilaskurin kertoimissa otetaan uuden laskentatavan myötä huomioon muutokset tuotantoteknologiassa ja myös vuosittaisessa hintatasossa. Työ- ja elinkeinoministeriön hankinnoista aiheutui vuonna 2023 yhteensä 4,33 miljoonan kilon kasvihuonepäästöt (Kuvio 8). Kasvua vuodesta 2022 oli 25 prosenttia. Päivitetyllä hiilijalanjälkilaskennalla vuosien 2021–2022 hiilijalanjäljessä kasvua oli noin 21 %.

Kuvio 8. Työ- ja elinkeinoministeriön hankintojen hiilijalanjälki 2020–2022 (milj. CO₂-ekv.kg)

Kokonaishiilijalanjäljen kasvu selittyy suurelta osin ICT-palveluiden sekä asiantuntija- ja tutkimuspalveluhankintojen kasvulla (Kuvio 9). Edellä mainitut kaksi hankintakategoriaa ovat euromääräisesti työ- ja elinkeinoministeriön ylivoimaisesti suurimmat ja sitä kautta näillä on myös suurimmat vaikutukset ministeriön hiilijalanjälkeen (Kuvio 10). Koronavuosien jälkeen myös matkustus- ja ravitsemispalveluiden hiilijalanjäljet kasvoivat huomattavasti, näitä koskevien rajoitusten poistuttua. Vuonna 2022 matkustuksen kasvihuonepäästöt olivat päivitetyllä ostolaskujen hiilijalanjälkilaskennalla 220 % ja ravitsemuspalveluiden 300 % suuremmat kuin vuonna 2021. Vuonna 2023 matkustuspalvelujen hiilijalanjälki palasi vuoden 2021 tasolle ja ravitsemuspalveluissa vuoden 2022 ja vuoden 2023 välillä ei tapahtunut muutoksia.

Kuvio 9. Työ- ja elinkeinoministeriön ostolaskujen hiilijalanjälki tuote/palveluryhmittäin 2021–2023 (milj. CO₂-ekv.kg)

Kuvio 10. Työ- ja elinkeinoministeriön ostolaskut tuote/palveluryhmittäin 2021–2023 (€)

Henkilöstön lentäen ja junalla matkustetut kilometrit kasvoivat merkittävästi vuosien 2022 ja 2023 välillä. Työ- ja elinkeinoministeriön sopimusmatkatoimiston mukaan työ- ja elinkeinoministeriön henkilöstön vuoden 2023 työmatkoista kertyi yhteensä 2 659 477 lentokilometriä ja vuonna 2022 yhteensä 2 046 329 kilometriä. Kotimaan junamatkoja tehtiin vuonna 2023 yhteensä 95 913 kilometriä ja vuonna 2022 yhteensä 62 697 kilometriä.

7.2 Henkilöstöpolitiikan tavoitteet

Työ- ja elinkeinoministeriön henkilöstöpolitiikan tavoitteissa ja toimintamalleissa keskeisenä periaatteena on vastuullinen työnantajuus. Työnantajan ja henkilöstön välillä on vahva, lakisääteistä yhteistoimintaa merkittävästi laajempi kuulemisen sekä yhteisen keskustelun ja valmistelun perinne ja käytännöt. Toimintamalli on omiaan luomaan pitkäjänteistä luottamusta ja sitoutumista. Ministeriössä ja hallinnonalalla on kattavasti käytössä valtion henkilöstöjohtamisen tavoitteet huomioivat ylimmän johdon johtamissopimukset samoin kuin hyvää hallintoa ja virkamiesetiikkaa edistävät ylimmän johdon karensisopimukset.

Osana [Euroopan unionin lainsäädännön rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annetun direktiivin](#)²⁵, ns. Whistleblower-direktiivin toimeenpanoa TEM on ottanut yhdessä muun valtionhallinnon kanssa käyttöön ilmoittajansuojelulain mukaisen anonyymin ilmoituskanavan.

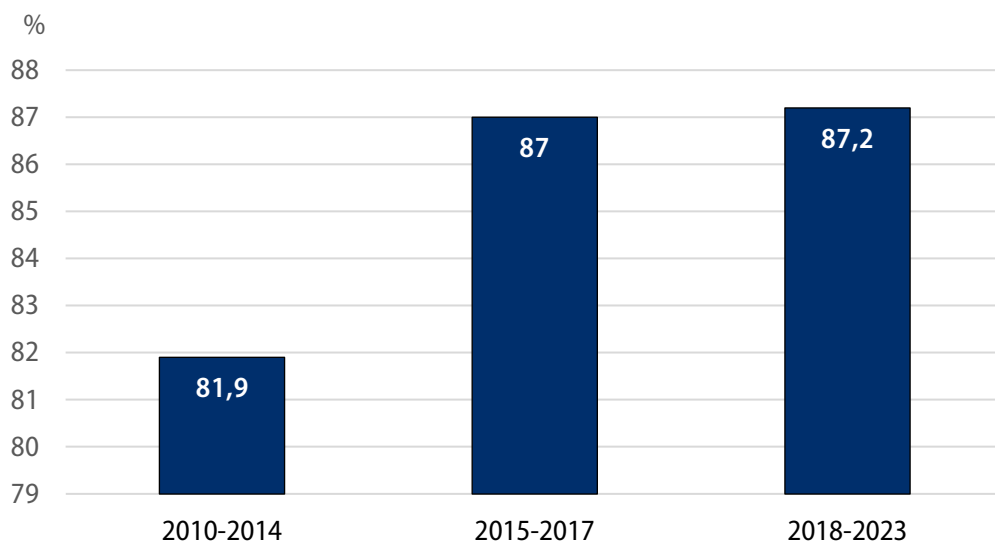
Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sisältyy ennakoivasti ministeriön henkilöstöpoliittiseen suunnitteluun ja toimintamalleihin. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan niitä koskevien toimenpideohjelmien raportoinnilla yt-ryhmässä, ministeriön tasa-arvoryhmässä ja johtoryhmässä.

Henkilöstöpoliittisen tasa-arvon osalta tavoitteet ovat seuraavat:

1. Samapalkkaisuuden varmistaminen
2. Tasa-arvoinen uralla eteneminen
3. Liikkuvuuden edistäminen ja työtehtävien monipuolistaminen
4. Sukupuolista häirintää ei esiinny työ- ja elinkeinoministeriössä

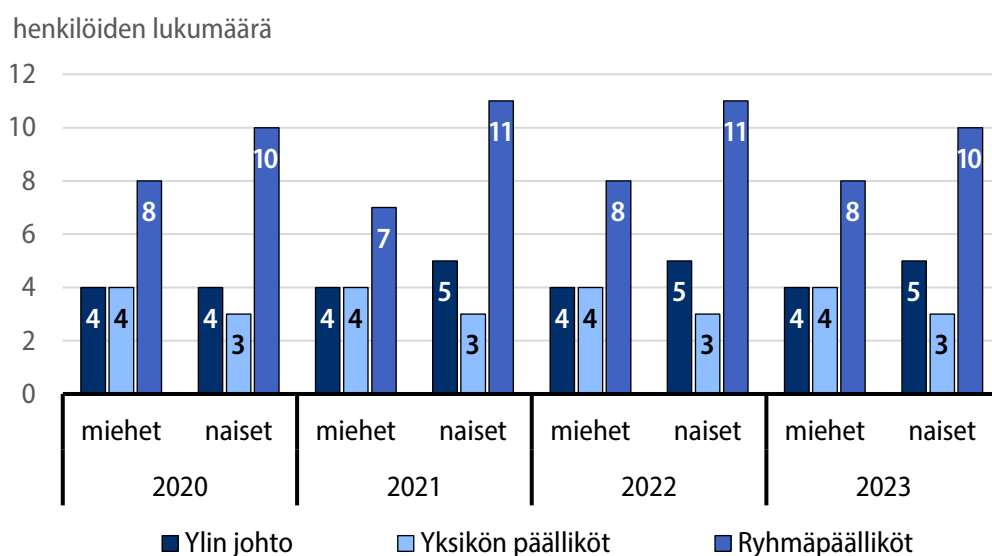
Palkkakehitys on ollut suotuisaa ja palkkojen euromääräinen keskiarvo on tasaisesti noussut. Miesten ja naisten palkkauksissa ei ole ollut tasa-arvon kannalta merkittävää eroa. Naisten ja miesten väliset palkkaerot ovat kaventuneet kuluneiden vuosien aikana. Naisten palkat miesten palkoista ovat nousseet vuosien 2010–2023 hieman yli viidellä prosenttiyksiköllä (Kuvio 11.) Palkkausjärjestelmän mukaisissa tehtävien vaatavuustasoissa on tapahtunut sekä miehillä että naisilla siirtymää vaativammille tasoille.

25 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_2019.305.01.0017.01.FIN

Kuvio 11. Samapalkkaisuuden kehitys vuosina 2010–2023 (%)

Henkilöstörakennetta kehitetään johdonmukaisesti asiantuntijapainotteisemmaksi. Naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia sijoittua erilaisiin tehtäviin sekä yhtäläisiä mahdollisuuksia uralla etenemiseen on tuettu järjestelmällisesti. Eniten naisia on avustaja- ja asiantuntijatehtävissä, miehet taas ovat pääsääntöisesti sijoittuneet asiantuntijatehtäviin. Esihenkilötehtävissä olevien naisten osuus on 47 prosenttia. Ylemmissä esihenkilötehtävissä naisten osuus on säilynyt suurempana kuin miesten osuus (naisia 55 % ja miehiä 45 %) (Kuvio 12). Naisten koulutustasoindeksi on vuonna 2023 noussut 6.4:sta 6.5:een, miehillä se on pysynyt samana 7.0.

Kuvio 12. Työ- ja elinkeinoministeriössä johtotehtävissä työskentelevien sukupuolijakauma 2020–2023 (lkm)

Miesten osuus perhevapaiden pitämisessä on noussut merkittävästi. Vuonna 2022 raskaus- ja vanhempainvapaalla ja isyysvapaalla oli viisi miestä, vuonna 2023 heitä oli 11. Ministeriön henkilöstön keski-ikä on 49,8 vuotta (vuonna 2022 keski-ikä 48,7 vuotta, vuonna 2021 keski-ikä 48,8 vuotta).

Sisäinen liikkuvuus on keino kehittää osaamista ja työtä. Liikkuvuuden kautta ammatillinen kehittyminen ja uuden oppiminen tapahtuvat päivittäisten työtehtävien parissa. Liikkuvuutta edistetään sekä ministeriön sisällä että yli virastorajojen. Työtehtävien monipuolistaminen ja työn tekemisen tapojen monipuolistuminen ovat osa työ- ja elinkeinoministeriön henkilöstöstrategiaa ja henkilöstöjohtamista. Toimitilojen muutokset tuovat uudistuspainetta koko henkilöstölle työn tekemisen tapojen kehittämiseen ja omaksumiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö toimii vastuuroolissa myös työelämän moninaisuuden edistämisessä niin koko suomalaisen työelämän kuin samalla oman henkilöstöpolitiikkansa osalta. Ministeriössä on osana suunnitelmallista yhdenvertaisuustyötä kehitetty edelleen yhdenvertaisuusnäkökulmien painoarvoa ja koulutusta osana tulohajausta, viestintää ja henkilöstön perehdytystä sekä tehty esteettömyyteen liittyviä kartoituksia ja korjaustoimenpiteitä. Tavoitteena on sääntelyn mahdollistamissa puitteissa avata työ- ja harjoittelupaikkoja siten että henkilöstön kaikkalainen moninaisuus työyhteisössä lisääntyisi.

Työ- ja elinkeinoministeriössä ei hyväksytä sukupuolista häirintää tai syrjintää missään muodossa, sitä ehkäistään ennalta ja siihen puututaan välittömästi. Vaikka esihenkilö on ensisijaisesti velvollinen puuttumaan työyhteisössä ilmeneviin ongelmiin, jokaisen työyhteisön jäsenen tulee omalla käytöksellään ja toiminnallaan osoittaa, ettei työpaikalla sallita sukupuolista häirintää ja epäasiallista kohtelua.

Työtyytyväisyyskyselyjen avulla selvitetään, miten sukupuolten tasa-arvo ja ihmisten yhdenvertaisuus toteutuvat työyhteisössä sekä onko mahdollisia havaintoja ja kokemuksia epäasiallisesta käytöksestä tai häirinnästä. Ministeriön johdolle, työsuojeluorganisaatiolle tai työterveyshuoltoon ei ole tuotu tietoksi tai selvitettäväksi ilmoituksia ministeriössä tapahtuneesta sukupuolisesta häirinnästä.

8 Raportin laadintatapa

TEM:n kolmas vastuullisuusraportti on laadittu päivittäen viime vuoden raportin tietoja. Kolmas vastuullisuusraportti valmisteltiin pitkälti samaan tapaan kuin edeltävätkin raportit eli osastojen ja yksiköiden vastuullisuusverkostossa. Tällä ja edellisellä kierroksella järjestettiin lyhyet SDG-kohtaiset työpajat, joissa käsiteltiin kunkin osion valmistelutilanne yhdessä vastuuhenkilön/henkilöiden kanssa. Edelleen kiinnitettiin huomiota myös raportin ulkoasuun ja luettavuuden parantamiseen. Vastuullisuusraportti on koottu ohjausyksikön toimesta verkoston tuottaman materiaalin pohjalta. Raportin runkona on soveltuvin osin käytetty Valtiokonttorin nettisivulla esitettyä vastuullisuusraportin esimerkkipohjaa. Kädenjälkiosuutta laadittaessa on hyödynnetty aiemmin tuotettua materiaalia mm. Suomen YK:lle tuottamaa maaraporttia vuodelta 2020. Indikaattoreita on tarkistettu ja pyritty tuomaan esille kehityskulkua entistä visuaalisemmin. TEM:n kestävän kehityksen jalanjäljen raportointi on laadittu TEM:n henkilöstö- ja hallintoyksikössä.

TEM:n kestävän kehityksen linjaus on voimassa vuosille 2022–2023. Linjauksen päivitystyö tehdään TEM:n ja hallinnonalan strategiatyön yhteydessä vuoden 2024 aikana. Vastuullisuusraporttia laadittaessa on hyödynnetty muiden asiaan liittyvien prosessien aineistoja ja ryhmiä. Raportti on tehty laajassa yhteistyössä ministeriön kaikkien osastojen ja yksiköiden kanssa. TEM:n virkamiesjohtoryhmä hyväksyi TEM:n vastuullisuusraportin kokouksessaan 22.4.2024.

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-965-0

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi